

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ДІЇ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ДОКУМЕНТУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗБРОЙНОЮ
АГРЕСІЄЮ ПРОТИ УКРАЇНИ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Кропивницький 2023

УДК

*Рекомендовано до друку та використання у освітньому процесі
Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № ____ від _____.)*

Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України: навчально-методичне видання / Крушеницький А. В., Коваленко А., Ковальова О., Литвиненко О., Пекарський С.; за заг. ред. О. О. Волобуєвої. Кропивницький: ДонДУВС, 2023. 110 с.

Навчально-методичне видання розроблено колективом авторів Донецького державного університету внутрішніх справ відповідно до вимог Типової програми навчального курсу «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України». Навчальний курс має практичну складову та призначений для вивчення здобувачами вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які готують поліцейських досвіду роботи підрозділів Національної поліції щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. Видання містить лекцію, методичні рекомендації для підготовки до практичних занять, фабули для заліку відповідно до блоку «практичні завдання», список використаних джерел та додаток.

Навчально-методичне видання «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України» призначені для здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти системи МВС України, практичних працівників правоохоронних органів та науковців.

© Волобуєва О., 2023
© Коваленко А., 2023
© Ковальова О., 2023
© Крушеницький А., 2023
© Литвиненко О., 2023
© Пекарський С., 2023
© ДонДУВС, 2023

ЗМІСТ

1. Лекція тема № 1 «Правові та організаційні засади Забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України».....	4
2. Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять.....	29
3. Фабули для заліку відповідно до блоку «практичні завдання».....	80
4. Список використаних джерел.....	84
Додаток.....	90

1. ЛЕКЦІЯ ТЕМА № 1 «ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ ПРОТИ УКРАЇНИ».

План лекції:

Вступ

1. Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

2. Організація діяльності слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

3. Специфіка фіксування злочинів, передбачених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Контрольні запитання.

Висновки

Список джерел

Нормативна література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
4. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49>.
5. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
6. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
6. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22 травня 2022 року № 2265-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>.
7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
8. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409>.
10. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
11. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні

кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. наказом МВС України від 07 липня 2017 року № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

12. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. наказом ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_0114900-12.

13. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 27.04.2020 № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

14. Положення про Координаційний штаб з питань деокупованих територій: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2022 р. № 1021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2022-n#Text>.

15. План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>.

16. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.

17. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>.

18. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють: Закон України від 4 лютого 2004 року N 1433-IV. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-15#Text>.

19. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють: прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789?find=1&text=агент#w1_1.

20. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

21. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (редакція від 08.02.2006). *Відомості Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

22. Питання виконання Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року: розпорядження КМУ від 31 травня 2022 р. № 434-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-2022-%D1%80#Text>.

23. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, Женева, 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

24. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України МВС України: затв. наказом МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

25. Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

26. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України: затв. наказом МВС України, МОЗ України, ОГП України від 09.03.2022 № 177/450/46. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#Text>.

27. Порядок дій органів (підрозділів) Національної поліції в разі виявлення осіб, транспортних засобів і документів, відомості щодо яких містяться в банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу: затв. наказом МВС України від жовтня 2018 року № 808. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-18#Text>.

Навчальна література

1. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.

2. Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану». Київ : Офіс Ген. Прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

3. Пам'ятка щодо особливостей проведення допитів потерпілих/свідків стосовно дослідження фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 13 с.

4. Галаган В. Г., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України навч. посіб. Київ, 2018. 113 с. URL : <https://library.naiu.kiev.ua/novi-nadhodzhennya/espres-informaciyi/oglyad-trupa-pov%E2%80%99yazaniy-z-eksgumaciyeyu-u-kriminalnomu-provadhenni-ukrayini.pdf>.

5. Алгоритм дій слідчо-оперативних груп Національної поліції на звільнених від окупації територіях з документування воєнних злочинів (на

прикладі звільнених територій Київської області). Київ : Гол. слідче управління Нац. поліції України, 2022. 14 с.

6. Посібник зі збору доказів для міжнародного кримінального суду та документування міжнародних злочинів / Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. Київ, 2019. 43 с. URL : <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

7. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. порадник з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В.В. Малюка. Київ : Алерта, 2023. 312 с.

8. Дії працівників органів Національної поліції при виникненні надзвичайних ситуацій / [Давигора Ю.І., Молотай В. А., Коломієць О. В., Демченко Ю. В., Кудлай А. О.]. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2020. – с. 156.

9. Настанови щодо стандартів збирання доказів у кримінальних провадженнях за фактами вчинення воєнних злочинів та їх подальшого використання у міжнародних судових та квазісудових органах, міжнародному кримінальному суді. Офіс Генерального прокурора. К. 2022. 32 с.

Наукова література

1. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 369-374. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2022/88.pdf.

2. Коваленко А. В. Деякі правові й організаційні проблеми збирання, дослідження та використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії російської федерації* : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). С. 114-117. <https://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/SAIT/PDO-2022.pdf#page=114>.

3. Степаненко А. С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у судовій практиці Міжнародного кримінального суду та судів ad hoc. *Європейський вибір України, розвиток науки та Національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 404-407. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/19851>.

ВСТУП

Із початком активної фази збройної агресії російської федерації 24 лютого 2022 року та уведенням на всій території України правового режиму воєнного стану було встановлено особливий порядок функціонування органів державної влади. На півночі, сході та півдні України велися й ведуться активні бойові дії, усі регіони країни зазнають руйнувань через ракетні обстріли. Збройні Сили та інші військові формування України сміливо боронять Вітчизну та крок за кроком звільняють тимчасово окуповані території. Але подібні складні обставини не звільняють державу від обов'язків щодо захисту суспільства від кримінальних правопорушень та розкриття й розслідування кримінально-протиправних діянь, учинених в умовах воєнного стану. Перед органами/підрозділами Національної поліції України постала низка нових завдань, виникнення яких було обумовлено веденням активних бойових дій, окупацією окремих територій України та вчиненням окупантами значної кількості воєнних злочинів, юридична відповідність за які передбачена нормами як національного, так і міжнародного законодавства. Розслідування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України є дуже складним та небезпечним процесом, з яким доводиться стикатися українським правоохоронцям.

Мета лекції полягає у формуванні та розвитку компетентностей, необхідних для організації розслідування, документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, збирання доказів для Міжнародного кримінального суду. Навчання передбачає підготовку фахівців, які, керуючись принципом верховенства права, нормами етичної поведінки, здатні професійно застосовувати на практиці здобуті загальнонаукові та юридичні знання, вільно орієнтуватися у правоохоронних суспільних відносинах та у правових інститутах базових галузей права, а також підготовку висококваліфікованих фахівців з правоохоронної діяльності, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми правоохоронної діяльності, надавати кваліфіковані висновки в конкретних ситуаціях правоохоронної діяльності.

1. Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

Першоджерелом правових основ службової діяльності Національної поліції України (далі – НПУ) є Конституція України, в якій закріплено основні правові норми функціонування держави та її органів, визначено права, свободи й обов'язки людини і громадянина, створено цілісну систему прокуратури, правосуддя, правоохоронних органів України. Правову парадигму діяльності підрозділів НПУ визначають положення статті 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Указом Президента України № 64 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, положення даного Указу діють і на тепер.

В умовах воєнного стану особливе місце в регламентації повноважень підрозділів НПУ займають Закони України: «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX. Національна поліція, як правоохоронний орган відносяться до сил безпеки та оборони України та сприяє виконанню завдань територіальної оборони.

Для забезпечення ефективності здійснення кримінального провадження та реалізації повноважень поліції в умовах воєнного стану Верховною Радою було прийнято низку законів, які були підписані Президентом України, а саме:

По-перше, це Закон «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» № 2123-IX від 15 березня 2022 року. Даним Законом на період дії воєнного стану підрозділи поліції наділяються додатковими повноваженнями.

Доповнення стосуються питань взаємодії органів і підрозділів в тому числі оперативних підрозділів Національної поліції з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними особами, у тому числі щодо утримання військовополонених, забезпечення конвоювання затриманих осіб, розмінування та допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт тощо.

Зокрема, зміни спрямовані на врегулювання питання збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання, а також розширення переліку підстав для зупинки поліцейським транспортного засобу та його перевірки, а також перевірки водіїв та пасажирів. До того ж, Дисциплінарний статут Національної поліції доповнюється новим розділом, який визначає особливості проведення в Національній поліції службового розслідування в період дії воєнного стану.

По-друге, це Закон «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного часу» № 2201-IX від 14 квітня 2022 року. Положеннями Закону в умовах воєнного стану: надається можливість Генеральному прокурору (особі, яка виконує його обов'язки), керівнику обласної прокуратури, їхнім першим заступникам і заступникам своєю постановою доручати здійснення досудового розслідування іншим органам досудового розслідування не лише у разі неефективності здійснення досудового розслідування, а також за наявності об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування відповідного органу досудового розслідування чи здійсненням ним досудового розслідування; встановлюються правила створення керівником органу досудового розслідування міжвідомчих слідчих груп на підставі постанови, погодженої з керівниками відповідних органів досудового розслідування; визначається порядок участі та залучення захисника і перекладача

до проведення окремої процесуальної дії у кримінальному провадженні; закріплюються гарантії поновлення процесуальних строків тощо.

По-третє, органи / підрозділи НПУ під час воєнного стану виконують свої функціональні обов'язки з розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України та забезпечують здійснення заходів, спрямованих на отримання інформації про осіб, які вчинили вказані кримінальні правопорушення, а також про події і факти, які можуть сприяти їх розкриттю та досудовому розслідуванню, у межах своєї компетенції, відповідно до положень:

- Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, згідно яким поліція бере участь у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості (п. 24 ч. 1 ст. 23); у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України;

- Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;

- Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України під час перевірки обставин смерті людини під час воєнного стану на території України, який затверджений спільним наказом МВС України, МОЗ України, Офісу Генерального прокурора 09 березня 2022 року № 177/450/46;

- Порядку залучення під час воєнного стану працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС на спеціалізованій пересувній лабораторії на стадії досудового розслідування, а також обов'язки та повноваження працівників як спеціалістів під час проведення огляду місця події, який затверджений наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339;

- Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, яка затверджена наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129;

- Порядку дій органів (підрозділів) Національної поліції в разі виявлення осіб, транспортних засобів і документів, відомості щодо яких містяться в банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу, який затверджений наказом МВС України 2 жовтня 2018 року № 808. Зазначений Порядок визначає чітку послідовність дій та механізм взаємодії поліцейських у разі виявлення осіб, транспортних засобів і документів, відомості щодо яких містяться в банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу, та/або таких, інформація про які отримана органами / підрозділами Національної поліції України під час здійснення службової діяльності та місцезнаходження яких невідоме;

- Настанови щодо стандартів збирання доказів у кримінальних провадженнях за фактами вчинення воєнних злочинів та їх подальшого використання у міжнародних судових та квазісудових органах, міжнародному кримінальному суді, яка підготовлена у 2022 році Департаментом організаційно-контрольної діяльності, правового та аналітичного забезпечення Офісу Генерального прокурора воєнні злочини визнаються як серйозні порушення норм Міжнародного гуманітарного права.

Відповідно до норм статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) воєнними злочинами є злочини, які безпосередньо пов'язані та були скоєні протягом воєнного конфлікту як міжнародного, так і

неміжнародного характеру. Для кваліфікації дій як воєнного злочину необхідно встановити наявність наступних елементів злочину:

- існування збройного конфлікту міжнародного або неміжнародного характеру;
- зв'язок між допущеним порушенням та збройним конфліктом;
- усвідомлення підозрюваним існування збройного конфлікту;
- потерпілими від злочинів є особи, які перебувають під захистом відповідно до положень Женевських конвенцій 1949 року.

Відповідальність за воєнні злочини в Україні передбачена статтею 438 КК України. Відповідно до положень статті 438 КК України воєнними злочинами визнаються:

- жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням;
- вигнання цивільного населення для примусових робіт;
- розграбування національних цінностей на окупованій території;
- застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом;
- інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними нормами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- віддання наказу про вчинення таких дій.

Отже, проведений нами аналіз дозволяє висновувати про те, що відповідно до міжнародних норм та чинних норм України, зокрема Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII злочини, пов'язані із збройною агресією проти України є безпосередніми діями російської федерації на території України. Дані дії призводять до тяжких наслідків і грубо порушують принципи та норми міжнародного права.

2. Організація діяльності слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

У квітні 2022 року, після деокупації Київської області, Головним слідчим управлінням НПУ розроблено алгоритм дій поліцейських на деокупованих територіях на прикладах подій, які відкрилися світу після визволення територій. Вказаний алгоритм наразі активно застосовується на деокупованих територіях під час проведення стабілізаційних заходів та доповнюється в залежності від особливостей місцевості, населення та оперативної ситуації.

Під час підготовчого етапу стабілізаційних заходів на деокупованій території керівник сформованого підрозділу поліції аналізує отриману від місцевої влади інформацію. За результатами аналізу визначається (виходячи з особового складу, залученого на території розгортання оперативного штабу поліції) необхідна кількість слідчого-оперативних груп (далі – СОГ) для проведення оглядів пошкоджених/знищених об'єктів цивільної та іншої інфраструктури, фіксації, документування та огляду трупів загиблих осіб, збору інших доказів злочинів проти цивільного населення.

Крім цього, діяльність керівництва поліції (в тому числі й тимчасово виконуючого обов'язки) полягає у організації та забезпеченні комунікації СОГ з підрозділами ДСНС щодо розмінування території, із представниками Збройних Сил України, що залишаються на звільненій території та/або воєнізованими формуваннями територіальної оборони Збройних сил України, щодо залучення їх до спільної роботи з поліцією по виявленню диверсійних груп, трупів загиблих військовослужбовців ЗСУ, рф, воєнної техніки окупантів, у т. ч. технічно придатної або такої, яка підлягає швидкому відновленню, боєприпасів. За необхідності до розмінування залучаються також і сапери ЗСУ.

Під час робочого (основного) етапу стабілізаційних заходів, що проводяться на деокупованих територіях, безпосередньо створюються слідчо-оперативні

групи. Умовно СОГ розподіляються за обов'язками, які на них покладатимуться щодо проведення:

- оглядів та документування (фіксації) пошкоджень об'єктів цивільної інфраструктури, інших об'єктів життєдіяльності, рухомого та нерухомого пошкодженого/знищеного майна;

- оглядів трупів загиблих осіб та місць масових поховань осіб.

Наразі розглянемо особливості структури та напрямків роботи слідчо-оперативних груп.

Орієнтовний склад однієї СОГ:

- слідчі (не менше трьох працівників);
- спеціаліст-криміналіст (вилучення речових доказів, їх упакування та фотофіксація);

- працівник оперативного підрозділу (встановлення потерпілих, очевидців та свідків знищення/пошкодження рухомих та нерухомих об'єктів, проведення їх опитування/допитів; установлення місць з яких вівся обстріл об'єкту огляду);

- працівник вибухотехнічної служби (проведення заходів з розмінування та перевірки на вибухобезпечність місця (об'єкту) огляду);

- як спеціаліст фахівець з оцінювання вартості майна (встановлення орієнтовної вартості пошкодженого/знищеного майна).

Час та період чергування в складі СОГ визначається керівником, уповноваженим керівництвом Національної поліції на роботу оперативного штабу поліції на звільнених від окупації територіях. Орієнтовно діяльність СОГ відбувається у межах робочого часу до початку комендантської години чи визначеного керівництвом поліції графіку.

Для участі в огляді за необхідності залучаються:

- сапери Збройних Сил України;
- співробітники ДСНС;
- спеціалісти з питань застосування ракетних військ та артилерії, а також військової авіації (запрошуються від відповідних військових частин чи органів

військового управління за необхідності визначення імовірних напрямків обстрілів, які призвели до загибелі чи поранення осіб та/або пошкодження (знищення) об'єктів, і встановлення типів озброєння, яке використовувалося для здійснення обстрілів);

- кінологи зі службово-пошуковими собаками.

Члени СОГ працюють у взаємодії із військовослужбовцями ЗСУ та ТрО ЗСУ.

Метою діяльності СОГ з огляду пошкоджень/руйнувань об'єктів інфраструктури є:

- необхідність, за участю експертів, забезпечити максимально фіксацію наслідків руйнувань рухомих та нерухомих об'єктів, місцевості тощо;
- необхідність встановити завдані збитки;
- виявлення та вилучення предметів (залишків зброї та боєприпасів), які призвели до руйнувань, їх безпечно переміщення до визначених місцевою владою місць для зберігання як речові докази.

Для перевезення таких речових доказів, зокрема й габаритних, учасники огляду забезпечуються відповідним спецтранспортом.

Розподіл обов'язків слідчих у складі СОГ:

Слідчий № 1 – фіксує на відео місце огляду у такій послідовності: територія→будівля (споруда)→приміщення→об'єкт;

Слідчий № 2 – деталізовано коментує під відео місце огляду у такій послідовності: територія→будівля (споруда)→приміщення→об'єкт;

Слідчий № 3 – фіксує у формі рапорту основні обставини огляду, зазначені слідчим № 2, пояснення та коментарі інших учасників СОГ (спеціалістів-оцінщиків, вибухотехніків), допомагає спеціалісту-криміналісту оглядати та вилучати речові докази.

Орієнтовний склад однієї СОГ під час документування (фіксації) пошкоджень об'єктів цивільної інфраструктури:

- слідчі (не менше трьох працівників);

- спеціаліст-криміналіст (*вилучення речових доказів, їх упакування та фотофіксація*);
- працівник оперативного підрозділу (*встановлення очевидців та свідків вбивства особи (осіб), даних про рідних та близьких особи, труп якої виявлено*);
- працівник вибухотехнічної служби (*проведення заходів з розмінування та перевірки на вибухобезпечність місця виявлення трупу*);
- судово-медичний експерт чи лікар, якщо неможливо залучити судово-медичного експерта;
- співробітники моргу або волонтери, які доставлятимуть трупи оглянутих осіб;
- особи (волонтери), які проводитимуть роботи із розкопування могил (масових захоронень).

Діяльність СОГ спрямована на виявлення та проведення перевірки законності перебування на території України громадян держави-агресора, а також інших іноземців, осіб без громадянства та прийняття за її результатами рішень, передбачених Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року № 3773-VI в редакції від 29.12.2022.

Проводиться обстеження (розмінування) та виконання піротехнічних робіт, пов'язаних із знешкодженням виявлених вибухонебезпечних предметів. З цією метою визначаються місця знищення вибухонебезпечних предметів та виконання піротехнічних робіт, пов'язаних із знешкодженням виявлених вибухонебезпечних предметів, а також організовується та забезпечується оповіщення населення про ризики, пов'язані із перебуванням у зоні можливого ураження вибухонебезпечних предметів, та дотримання правил поведінки з вибухонебезпечними предметами. В огляді місця події за фактом виявлення вибухових речовин, боєприпасів або таких, що їх нагадують, беруть участь працівники вибухотехнічного підрозділу НПУ. Зазначаємо, що розпорядження спеціалістів-вибухотехніків на місці події щодо визначення небезпечних зон для людей, безпечної поведінки та поведінки з вибуховими матеріалами є обов'язковими для всіх працівників поліції. Після проведення спеціалістом-вибухотехніком огляду вибухових речовин, боєприпасів

або таких, що їх нагадують, та отримання інформації від нього про відсутність небезпечних вибухових матеріалів за погодженням із керівником органу, підрозділу поліції (відповідальним від керівництва або старшим СОГ) керівник групи вибухотехніків надає дозвіл щодо входження до місця події членів СОГ та залучених спеціалістів.

Додатково проводяться заходи щодо забезпечення, спільно з прокуратурою та співробітниками Мін'юсту, ведення обліку фактів порушення прав і свобод цивільного населення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України відповідно до принципів і норм міжнародного права. Спільно з СБУ, НГУ, прокуратурою, військовими (державними) адміністраціями, військовими адміністраціями населених пунктів здійснюються заходи з пошуку загиблих та постраждалих з подальшим транспортуванням тіл (останків) загиблих для проведення відповідних експертних досліджень. Вживаються заходів для виявлення фактів порушення особистих прав і свобод людини і громадянина, зокрема рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, документування таких правопорушень і прийняття рішень відповідно до законодавства.

Окрім того, необхідно зазначити доцільність залучення відповідно до повноважень до заходів ДСНС щодо виявлення та позначення районів, що зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження, інших небезпечних проявів, а також здійснення комплексу заходів з метою ліквідації відповідних небезпек.

Отже, підводячи підсумок наводимо приклад діяльності створених на деокупованих територіях слідчо-оперативних груп, які оснащені пересувними криміналістичними лабораторіями. В складі СОГ працюють слідчі Головного слідчого управління НПУ, які займаються документуванням злочинів, вибухотехніки і криміналісти з різних областей країни. Основні завдання СОГ – встановлення та документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України, а також за необхідності обстеження територій на наявність

вибухонебезпечних предметів, розмінування місць активних бойових дій та дислокації російських військових. При документуванні злочинів військ РФ застосовується увесь наявний комплекс техніко-криміналістичних засобів.

3. Специфіка фіксування злочинів, передбачених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС) – перший постійний міжнародний суд із кримінальних справ, створений на основі міжнародного договору з метою подолання безкарності осіб, відповідальних за найтяжчі міжнародні злочини. МКС утворений та діє на підставі міжнародного договору – Римського статуту, що був прийнятий на дипломатичній конференції в Римі 17 липня 1998 року і набрав чинності з 1 липня 2002 року. Станом на вересень 2019 року Римський статут підписали всього 155 держав (Україна – 20 січня 2000 р.).

На теперішній час Верховна Рада України ще не ратифіковано Римський статут Міжнародного кримінального суду, тому розслідування воєнних злочинів РФ в Україні не підпадають під його юрисдикцію. Проте, Україна своїми заявами та прийнятими нормами *фактично* визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Зокрема, Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VII було прийнято Заяву ВРУ «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду про вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами російської федерації і керівниками терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР», які привели до особливо тяжких наслідків і масового вбивства українських громадян».

Крім того, у 2016 році було внесено зміни до ст. 124 Конституції України, до якої було додано ч. 6 такого змісту: «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду». Частина шоста статті 124 Конституції України набирала чинності з 30.06.2019 року. Дана норма покликана вирішити

певні колізії між положеннями Конституції України та Римського статуту МКС на випадок, коли Україна ратифікує цей міжнародний договір.

Уже після початку чергового етапу російської агресії у 2022 році Кримінальний процесуальний кодекс України було доповнено Розділом IX-2 «Особливості співробітництва з міжнародним кримінальним судом». Дія цього розділу поширюється виключно на співробітництво з Міжнародним кримінальним судом, з метою поширення його юрисдикції на осіб (громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства), які на момент вчинення злочину, що підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, були підпорядковані та/або діяли, з метою здійснення збройної агресії проти України, та/або на підставі рішень (наказів, розпоряджень тощо) посадових осіб, військового командування, або органів державної влади російської федерації або іншої країни, що здійснювала агресію, або сприяла її здійсненню проти України.

Злочини, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду.

Відповідно до Статуту МКС Суд є постійно діючим органом, юрисдикція якого поширюється на фізичних осіб, відповідальних за «найбільш серйозні злочини, що викликають стурбованість міжнародного співтовариства і які визначені цим статутом» (стаття 1 Статуту МКС). Інакше кажучи, Статут визначає найбільш серйозні злочини, за вчинення яких може наступити міжнародна кримінальна відповідальність (злочини геноциду; злочини проти людяності; воєнні злочини; злочини агресії). Звідси випливає, що за інші злочини, не вказані в Статуті, така відповідальність не застосовується, тобто ці інші, злочини або не є серйозними, або вони не становлять загрози світовій спільноті.

Геноцид – цілеспрямовані дії з метою знищення повністю або частково окремих груп населення чи цілих народів за національними, етнічними, расовими, корисливими або релігійними мотивами.

Злочини проти людяності справляють серйозний руйнівний вплив на людську особистість, принижують гідність або погіршують стан однієї людини чи групи осіб (вбивства, катування, поневолення, винищення, статеве насильство

тощо). Злочини проти людяності можуть скоюватись як у мирний час, так і під час збройного конфлікту. Для юридичної кваліфікації цих злочинів необхідно довести, що вони є частиною широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення.

Воєнні злочини – вчиняються умисно під час збройного конфлікту міжнародного та неміжнародного характеру учасниками збройних дій та особами, які віддають їм накази та полягають, зокрема, у вчиненні злочинних діянь щодо осіб, які не беруть активної участі в бойових діях (цивільне населення, військовополонені, поранені, хворі, медичний персонал, особи зі складу збройних сил, що склали зброю, особи, що зазнали корабельної аварії).

Злочин агресії – один із найтяжчих міжнародних злочинів, що полягає у плануванні, підготовці, ініціюванні або здійсненні політичним або військовим лідером держави акту агресії, що в силу свого характеру, серйозності і масштабів є грубим порушенням Статуту ООН (незаконне застосування збройної сили проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави).

МКС наділений *міжнародною правосуб'єктністю*. Він має весь комплекс прав та обов'язків, що передбачені для суб'єктів міжнародного права. Більш того, правоздатність МКС є універсальною бо, як визначає ст. 4 Статуту «Суд має таку правоздатність, яка може бути необхідною для виконання ним своїх функцій».

Взаємодія з МКС.

Міжнародний кримінальний суд є органом, де зосереджені майже всі стадії кримінального процесу, тобто органи досудового розслідування та досудової підготовки, власне суд, що розглядає справу по суті, апеляційна інстанція, а також координуючі та допоміжні органи.

Проведення у МКС може розпочинатися:

1) за зверненням країни, яка ратифікувала РС або подала заяву про визнання юрисдикції МКС щодо певної ситуації, до Прокурора Суду з проханням розглянути відповідні порушення;

2) за зверненням Ради безпеки ООН до Прокурора МКС щодо розгляду відповідної ситуації;

3) за власної ініціативи Прокурора МКС.

У разі якщо Прокурор МКС отримає одне з таких звернень, він розпочне процедуру «попереднього вивчення» наявної ситуації з принципових міркувань. Однак варто зазначити, що попереднє вивчення не є розслідуванням. Попереднє вивчення – це лише процедура, яку здійснює Прокурор МКС для розгляду всього масиву інформації, наявної в неї (Прокурора МКС), і визначення, чи є обґрунтовані підстави для відкриття повноцінного розслідування.

Якщо на підставі висновків, наданих у звіті за статтею 53 (1) Римського статуту, Прокурор МКС вирішить, що потрібно провести повноцінне розслідування справи, то вона (Прокурор МКС) може або подати запит на одержання дозволу Суду на проведення розслідування, або розпочати розслідування без одержання дозволу, залежно від обставин.

Палата попереднього провадження (далі – ППП) розпочинає свою діяльність фактично після звернення Прокурора щодо необхідності отримання інформації або заяв свідків, вивчення, збору та перевірки доказів, що можуть стати недоступними під час судового провадження (п.1 (а) ст. 56 Статуту). За проханням Прокурора ППП також може вдаватися до заходів, що можуть бути необхідними для забезпечення ефективності та послідовності судового переслідування та для забезпечення прав захисту:

Відповідно до ст. 618 КПК України, співробітництво з Міжнародним кримінальним судом під час розслідування та судового розгляду забезпечує Офіс Генерального прокурора, а під час виконання вироків чи інших рішень Міжнародного кримінального суду, ухвалених за результатами розгляду справи, – Міністерство юстиції України.

Центральний орган України вживає заходів для забезпечення збереження доказів на території України на прохання Міжнародного кримінального суду в порядку, передбаченому КПК України, на умовах та у строки, визначені Міжнародним кримінальним судом. У разі якщо виконання прохання Міжнародного кримінального суду зачіпає права добросовісних (*bona fide*) третіх осіб або існують обставини, які можуть перешкодити забезпеченню збереження

доказів, центральний орган України проводить консультації з Міжнародним кримінальним судом щодо зміни умов і строків забезпечення збереження доказів.

Римський Статут надає право будь-якій фізичній чи юридичній особі передати Офісу Прокурора будь-яку інформацію, яка, на їхню думку, містить факти про вчинення злочину, передбаченого його положеннями. Таке право гарантоване статтею 15 Римського статуту, в якій зазначається, що Прокурор може ініціювати розслідування на власний розсуд на основі інформації про злочини, що передбачені Римським статутом. Також Прокурор оцінює серйозність отриманої інформації і за потреби може запитувати додаткову інформацію у держав, урядових та неурядових організацій або з інших надійних джерел.

У разі відправлення будь-якої важливої інформації до Офісу Прокурора, юридичною підставою для цього буде саме стаття 15 Римського статуту. При цьому правилами Суду та Офісу Прокурора не встановлено жодної обов'язкової форми звернення з метою подання інформації.

Визначення, яка інформація може слугувати як доказ, ґрунтується на її ключових якостях: релевантності, достовірності, точності та надійності. Релевантність інформації залежить від того, якою мірою вона пов'язана з подіями, що розслідуються. Достовірність інформації стосується того, наскільки вона видається правдивою, що потребує активного аналізу та дослідження загального стану інформації, зібраної до цього часу, а також загальних знань про відповідну ситуацію. Точність інформації залежить від її чіткості та визначеності. За загальним правилом необхідно подавати якомога детальнішу інформацію. Надійність є індикатором того, чи має це джерело або постачальник інформації належну історію надання слідчим релевантної, достовірної та точної інформації.

Вимоги щодо допустимості доказів у Міжнародному кримінальному суді. Вирішуючи питання про належність або допустимість доказів, зібраних державою, Суд не вирішує питання про застосування національного законодавства цієї держави. Тому, основними правилами збирання доказів для використання у МКС є:

- відповідність процедури та застосованих засобів вимогам українського процесуального законодавства;
- відповідність процедури загальним принципам доказування у МКС.

Відповідно до ч. 4 ст. 69 Римського статуту, Суд може відповідно до Правил процедури і доказування ухвалити рішення про належність або допустимість будь-яких доказів, враховуючи при цьому, *inter alia*, їхню силу, а також будь-яку шкоду, яку такі докази можуть завдати проведенню справедливого судового розгляду або справедливій оцінці показань свідка.

Правила щодо допустимості доказів викладені у ч. 7 ст. 69 Римського статуту. Докази, отримані в результаті порушення положень Статуту або міжнародно визнаних прав людини, не є допустимими, якщо:

- порушення породжує серйозні сумніви стосовно достовірності доказів;
- допущення доказів було б несумісним з об'єктивним провадженням і завдало б йому серйозної шкоди.

Одним із важливих принципів є «правило найкращого доказу» (*best evidence rule*). Сутність його полягає в тому, що чим ближче ви знаходитесь до оригінального джерела інформації, то краще для кримінального процесу. Тому, рекомендується передавати до МКС саме оригінали документів.

За загальним правилом, показання даються свідком у судовому засіданні особисто, крім випадків, коли інше передбачається заходами, викладеними в статті 68 Римського статуту або в Правилах процедури і доказування. Суд може також дозволити дачу *viva voce* (усних) або записаних за допомогою відео- або аудіотехніки показань свідка, а також надання документів або письмових протоколів за умови дотримання положень Статуту і відповідно до Правил процедури і доказування. Ці заходи не повинні завдавати шкоди правам обвинуваченого або бути несумісними з ними. МКС також може прийняти інформацію з чужих слів (*hearsay*), однак її доказова сила є меншою, ніж доказу, отриманого від безпосереднього свідка подій.

Контрольні питання до лекції:

1. Якими законодавчими та нормативно-правовими актами регламентується діяльності слідчо-оперативної групи Національної поліції України з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України?

2. Наведіть види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

3. Хто входить до складу слідчо-оперативної групи при документуванні злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

4. Повноваження членів слідчо-оперативної групи (слідчого, криміналіста, оперуповноваженого кримінальної поліції, кінолога, вибухотехніка, дільничного офіцера поліції тощо) при документуванні злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

5. Як кримінальні правопорушення відносяться до злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України?

6. Особливості взаємодії підрозділів поліції з ЗСУ, СБУ, НГУ, ДСНС при документуванні злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

7. Якими є критерії допустимості доказів у Міжнародному кримінальному суді?

8. Як досліджуються показання свідків під час розгляду у Міжнародному кримінальному суді?

9. Забезпечення особистої безпеки поліцейських, які входять до складу слідчо-оперативної групи при документуванні злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок лекції на тему «Правові та організаційні засади забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України» зазначаємо, що нами на підставі практичних напрацювань розглянуті теоретичні аспекти діяльності слідчо-оперативних груп НПУ з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України.

Під час лекції нами проведено аналіз законодавчого та нормативно-правового регламентування діяльності НПУ з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. Проведений нами аналіз дозволяє висновувати про те, що відповідно до міжнародних норм та чинних норм України, зокрема Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII злочини, пов'язані із збройною агресією проти України є безпосередніми діями російської федерації на території України. Дані дії призводять до тяжких наслідків і грубо порушують принципи та норми міжнародного права.

Нами звернуто увагу на особливості організації діяльності слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. З'ясовано, що під час проведення стабілізаційних заходів на деокупованих територіях ефективна діяльність СОГ з документування злочинів залежить від взаємодії підрозділами сил безпеки та оборони, а саме ЗСУ, ДСНС, НГУ тощо. До основних завдань СОГ відноситься встановлення та документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України, а також за необхідності обстеження територій на наявність вибухонебезпечних предметів, розмінування місць активних бойових дій та дислокації російських військових. При документуванні злочинів військ рф застосовується увесь наявний комплекс техніко-криміналістичних засобів.

Окремо акцентовано увагу на специфіку фіксування злочинів, передбачених Римським статутом Міжнародного кримінального суду. Відповідно до норм статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) воєнними злочинами є злочини, які безпосередньо пов'язані та були скоєні протягом воєнного конфлікту як міжнародного, так і неміжнародного характеру. До ключових якостей інформації яка може слугувати як доказ в МКС відноситься релевантність, достовірність, точність та надійність. Саме тому порушення, які породжують серйозні сумніви стосовно достовірності доказів або докази, які несумісні з об'єктивним провадженням і завдають йому серйозної шкоди є не допустимими і вважаються такими, що отримані в результаті порушення положень Статуту або міжнародно визнаних прав людини.

Безпосереднє співробітництво з Міжнародним кримінальним судом під час розслідування та судового розгляду забезпечує Офіс Генерального прокурора, а під час виконання вироків чи інших рішень Міжнародного кримінального суду, ухвалених за результатами розгляду справи, – Міністерство юстиції України.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.

1. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ

Практичні заняття проводяться з основних, найбільш складних тем навчальної дисципліни.

Метою практичних занять є: перевірка, поглиблення і закріплення теоретичних знань отриманих здобувачами та здобувачками вищої освіти на лекції, надання допомоги в оволодінні матеріалом, вдосконалення навичок усної подачі матеріалів, ведення полеміки.

Участь здобувачів та здобувачок вищої освіти у практичних заняттях є обов'язковою умовою успішного виконання навчального плану. Якщо здобувач/здобувачка вищої освіти з яких-небудь поважних причин не змогли бути присутнім/присутньою на практичному занятті, він/вона зобов'язаний/зобов'язана провести індивідуальну співбесіду з викладачем за пропущеною темою та її відпрацювати.

Кожному здобувачу та здобувачці вищої освіти бажано завести накопичувальну папку, яка необхідна для зосередження нормативно-правових актів та документів, що знадобляться для проведення занять.

Підготовку до заняття варто починати з вивчення вимог навчально-методичних матеріалів.

Здобувачу/здобувачці вищої освіти необхідно з'ясувати:

1. Вид заняття.
2. Залежно від виду заняття здобувачем/здобувачкою вищої освіти виконуються такі завдання: практичне заняття передбачає підготовку відповідей на питання практичного заняття, письмові відповіді на питання, виконання завдань.
3. Для підготовки до занять здобувачі і здобувачки повинні використовувати рекомендовану літературу, яка знаходиться у бібліотечному

фонді університету та у кафедральному літературному фонді. Також допускається використання інформації, яка знаходиться в мережі Інтернет, з зазначенням певного режиму доступу (адреси).

Практичні заняття викладач проводить у такій послідовності:

- викладач може проводити письмове контрольне опитування.
- в ході заняття проводиться обговорення питань, які винесені на вивчення певної теми заняття, заслуховуються підготовлені реферати;
- в ході заняття вирішуються практичні завдання, складаються документи, додатково задаються питання теоретичної частини;
- на завершення заняття викладач може проводити роз'яснення характерних помилок при виконанні самостійної роботи.

4. За кожне окреме практичне заняття здобувачі та здобувачки вищої освіти можуть отримати оцінку від 5, 4, 3, 0.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема № 1. Правові та організаційні засади забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

Практичне заняття № 1 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- поняття та види злочинів проти основ Національної безпеки України;
- поняття та види кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;
- нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

- особливості взаємодії з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України;

- особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

вміти:

- використовувати нормативно правові акти та методичні рекомендації, (настанови) щодо збирання доказів та документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

- проводити невідкладні слідчі (розшукові) дії у складі слідчо-оперативних, по розслідуванню злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття та види злочинів, які вчиняються проти основ Національної безпеки України.

2. Поняття та види кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, пов'язані зі збройною агресією проти України.

3. Види та склад слідчо-оперативних груп, які здійснюють документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

4. Порядок залучення спеціалістів для проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. 02.03.2023 року у Новоукраїнському районі Кіровоградської області, армія рф нанесла удар дронами по цивільних, які стояли в черзі за гуманітарною

допомогою поблизу школи, в результаті чого постраждало 9 осіб та пошкоджено об'єкт цивільної інфраструктури.

Хто має бути присутнім під час огляду місця події?

Зазначте склад СОГ.

Складіть алгоритм дій кожного учасника місці події.

Складіть протокол огляду місця події.

2. У березні 2022 року під час окупації села Іванчик Олександрійського району командир одного з підрозділів збройних сил російської федерації зайшов до підвалу місцевого лісництва, де перебували двоє жителів села. Він здійснив у їх бік постріли з вогнепальної зброї. Потерпілі отримали поранення різного ступеня тяжкості. Правопорушник був затриманий на місці події.

Хто має бути присутнім під час огляду місця події?

Зазначте склад СОГ.

Складіть алгоритм дій кожного учасника місці події.

Зазначте перелік слідчих (розшукових) та процесуальних дій, які мають бути проведені під час розслідування даного кримінального правопорушення.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Які види слідчо-оперативних груп існують в органах та підрозділах Національної поліції?

А. чергова, постійно-діюча СОГ, яка створена для розкриття і розслідування конкретного злочину, спеціальна

В. основна, додаткова

С. постійна, тимчасова, спеціальна

Д. чергова, додаткова, СОГ, яка створена для документування тяжких та особливо тяжких злочинів

2. До складу слідчо-оперативної групи (у кримінальному провадженні) створеної для розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України входять:

- A. слідчий, оперуповноважений, спеціаліст криміналіст, процесуальний керівник
- B. слідчий, оперуповноважений, спеціаліст криміналіст, слідчий суддя
- C. слідчий, оперуповноважений, спеціаліст криміналіст
- D. всі відповіді вірні

3. Яке з перерахованих протиправних діянь не відноситься до розділу Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»?

- A. пропаганда війни
- B. екоцид
- C. посягання на життя представника іноземної держави
- D. катування

4. У якому випадку дозволено проведення огляду місця події пов'язаного зі збройною агресією проти України, без залучення понятих?

- A. у випадку проведення у комендантський час
- B. у випадку застосування безперервного відеозапису
- C. у випадку застосування безперервного аудіо та відеозапису
- D. на розсуд слідчого

5. У який термін має бути складено процесуальний документ про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій, якщо на момент проведення не було такої можливості під час проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану?

- A. строки відсутні
- B. 24 години

C. 48 годин

D. 72 години

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 №1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.
2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.
3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. № № 1/2. 2018. С. 466-473.
4. Піддубна М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98-101.
5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.
6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381. URL: https://barristers.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/Didzhytaliz_bezpeka_Mizhn-konf_Golovkin_2020.pdf#page=378.
7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. С. 199-202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

Практичне заняття № 2 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- категорії (групи) злочинів, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду;
- вимоги щодо допустимості доказів у Міжнародному кримінальному суді;
- специфіку фіксування злочинів, передбачених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

вміти:

- здійснювати збирання доказів та їх передачу до Міжнародного кримінального суду, передусім, із врахуванням специфіки огляду місця події, збору речових доказів і одержання показань свідків для їх передачі до Міжнародного кримінального суду.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду та Центральні органи України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом.
2. Процесуальні форми співробітництва з Міжнародним кримінальним судом (консультації, передання кримінального провадження, виконання прохання про надання допомоги та інші).
3. Допустимість та недопустимість доказів у Міжнародному кримінальному суді.
4. Загальний алгоритм збирання та передачі доказів до Міжнародного кримінального суду.
5. Специфіка огляду місця події, збору речових доказів і одержання показань свідків для їх передачі до Міжнародного кримінального суду.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Чи буде порушення норм Кримінального процесуального Кодексу України у випадку, коли обвинуваченому Сидорчуку, перед виконанням прохання Міжнародного кримінального суду про допит Сидорчука, як обвинуваченого, не повідомлено про його право не визнавати свою вину?

2. Допит підозрюваного Соколенка (який є особою стосовно якої є підстави вважати, що він вчинив злочин геноциду) здійснений на виконання прохання Міжнародного кримінального суду про проведення такого допиту. При цьому даний допит підозрюваного Соколенка здійснений за відсутності захисника.

В якому випадку, даний допит підозрюваного буде вважатись таким, що проведено:

- з дотриманням норм кримінального процесуального закону України;
- без дотримання норм кримінального процесуального закону України.

3. У проханні Міжнародного кримінального суду про надання допомоги у виді надання документів і доказів зазначено про необхідність його негайного виконання. Вищевказане прохання Міжнародного кримінального суду виконано компетентним органом України (окружною прокуратурою) у п'ятницю (03 березня 2023 року). Разом з цим, вищеназвані запитувані документи та докази надіслані вищевказаним компетентним органом України до Центрального органу України (Офісу Генерального прокурора) для їх передачі до Міжнародного кримінального суду в понеділок (06 березня 2023 року).

Чи порушено в даному випадку положення КПК України?

Якщо, так, то які саме?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Зазначте Центральні органи України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом:

А. Кабінет Міністрів України та Міністерство внутрішніх справ України

- B. Рада Суддів України та Вища Рада Правосуддя
- C. Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України
- D. Державне бюро розслідувань та Служба безпеки України

2. Зазначте який суб'єкт державно-владних повноважень має процесуальні права у кримінальному провадженні щодо направлення доказів до Міжнародного кримінального суду:

- A. Міністерство закордонних справ України
- B. Верховний Суд
- C. слідчий суддя
- D. Офіс Генерального прокурора

3. Під час співробітництва з Міжнародним кримінальним судом, конфіденційність та захист відомостей забезпечуються для інформації, що стосується:

- A. Національної безпеки України
- B. персональних даних фізичної особи
- C. таємниці сповіді, лікарської таємниці, нотаріальної таємниці та адвокатської таємниці
- D. особистого життя фізичної особи

4. У випадку коли виконання прохання Міжнародного кримінального суду про надання допомоги потребує додаткової інформації, центральний орган України звертається щодо проведення відповідних консультацій до якого саме суб'єкта правовідносин:

- A. Міністерства закордонних справ України
- B. Міжнародного кримінального суду
- C. Верховного Суду
- D. відповідного Апеляційного суду за місцем знаходження інформації

5. Який суб'єкт кримінального процесу має повноваження щодо вжиття заходів для забезпечення збереження доказів на території України на прохання Міжнародного кримінального суду:

- A. Національна поліція України
- B. Державна виконавча служба України
- C. Центральний орган України

D. прокурор, який є процесуальним керівником по кримінальному провадженню або суд, який здійснює розгляд та вирішення кримінального провадження, в залежності від стадії кримінального процесу

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 №1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.

3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. № № 1/2. 2018. С. 466-473.

4. Піддубна, М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98-101.

5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

6. Червякова О. В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381. URL: https://barristers.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/Didzhytaliz_bezpeka_Mizhn-konf_Golovkin_2020.pdf#page=378.

7. Яцина М. О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан*

та перспективи вдосконалення: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. С. 199-202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

Тема № 2. Процесуальні й тактичні особливості проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- організаційні, процесуальні й тактичні особливості проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій (зокрема, огляду місця події, допиту) щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

вміти:

- аналізувати й оцінювати вихідну інформацію про злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України;

- збирати фактичні дані, перевіряти й оцінювати їх достатність для прийняття правомірних процесуальних рішень;

- організовувати виконання прийнятих рішень;

- використовувати науково-технічні засоби і методи для виявлення, фіксації і вилучення слідів злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

- описувати виявлені на підконтрольних територіях сліди злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, у протоколі огляду;

- оглядати і документувати (фіксувати) пошкодження об'єктів цивільної інфраструктури, а також іншого (рухомого та нерухомого пошкодженого/знищеного) майна;

- проводити опитування/допит потерпілих та очевидців події під час документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

Список джерел

Нормативна література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 №4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України МВС України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : затв. наказом МВС України від 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.
5. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

Навчальна література

1. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/19880>.
2. Криміналістика: підручник у 2 т. / А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової; МВС України, Харків, нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. Т. 1. 384 с. URL:

<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6440>.

3. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. Т. Г. Фоміної. Харків : ХНУВС, 2021. 300 с.

4. Молдован В. В., Молдован А. В. Слідчі (розшукові) дії : навч.-практ. посіб. Київ : Правова єдність ; Алерта, 2019. 308 с.

5. Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.

6. Алгоритм дій слідчо-оперативних груп Національної поліції на звільнених від окупації територіях з документування воєнних злочинів (на прикладі звільнених територій Київської області). Київ : Гол. слідче управління Нац. поліції України, 2022. 14 с.

7. Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану». Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

8. Пам'ятка щодо особливостей організації і проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 9 с.

9. Пам'ятка щодо особливостей проведення допитів потерпілих/свідків стосовно дослідження фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 13 с.

10. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ : Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, 2019. 43 с.

11. Рекомендації щодо проведення огляду місця події. Київ : Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 7 с.

12. Алгоритм реагування працівників Національної поліції на події, пов'язані із обстрілами населених пунктів, унаслідок яких сталися масштабні

руйнування цивільної інфраструктури, насамперед критичної, та/або значні людські втрати. Київ : Нац. поліція України, 2022. 11 с.

Наукова література

1. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Военні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.

2. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369-374.

Практичне заняття № 1 – 2 години.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Організація і тактика проведення огляду місця події під час досудового розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури.

2. Вимоги щодо умов та безпеки роботи слідчо-оперативної групи.

3. Початкові дії учасників слідчо-оперативної групи після прибуття на місце події.

4. Особливості огляду вирви, залишків авіаційних бомб, артилерійських снарядів, ракет, мін, ручних гранат, вогнепальної зброї та слідів її застосування.

5. Правила огляду пошкодженого транспортного засобу.

6. Складання протоколу огляду і додатків до нього.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання 1

До ЧЧ Запорізького РУП ГУНП в Запорізькій області надійшло повідомлення про пошкодження внаслідок артилерійського обстрілу об'єктів

цивільної інфраструктури, а саме житлового 5-ти поверхового будинку, розташованого за адресою: м. Запоріжжя, вул. Мира, 1. На місце події направлена слідчо-оперативна група (далі – СОГ). По прибуттю на місце події за вказаним фактом, слідчий у складі СОГ приступив до проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, зокрема, огляду пошкодженого від обстрілу житлового будинку. На момент огляду події до складу СОГ входили: слідчий, оперуповноважений, дільничний офіцер поліції, інспектор-криміналіст. Під час огляду, слідчий на місці події виявив невідомий металевий предмет. При дотику до цього предмету, відбулась детонація, в результаті якої, слідчий та інспектор-криміналіст отримали чисельні осколкові поранення.

Надайте оцінку діям слідчого.

Чи є в його діях порушення щодо правил та безпеки проведення огляду?

Які правила безпеки мають бути дотримані час проведення огляду місця події?

Присутність якого з учасників (спеціалістів) мав забезпечити слідчий перед початком проведення огляду?

Завдання 2

До ЧЧ Кропивницького РУП ГУНП в Кіровоградській області надійшло повідомлення про пошкодження внаслідок артилерійського обстрілу житлового 9-ти поверхового будинку, розташованого за адресою: м. Кропивницький, вул. Мира, 2. На місце події направлена слідчо-оперативна група (далі – СОГ). По прибуттю на місце події СОГ було встановлено, що 9-ти поверхова будівля за вказаною адресою має значні руйнування, зокрема встановлено повне руйнування від влучання артилерійського снаряду під'їзду № 1 та частково – під'їзду № 2. В процесі огляду, слідчий в описовій частині протоколу зазначив наступне: «Об'єктом огляду місця події є будинок, розташований по вул. Миру, 2. Будинок частково зруйнований. Більш детальні зображення руйнувань будуть відображені у додатку до протоколу – фототаблиці. Нічого не вилучалось. Зауваження не надходили».

Надайте оцінку діям слідчого.

Чи відповідали дії слідчого загальним правилам складання протоколу огляду місця події за фактом артилерійського обстрілу (в частині опису місця події)?

Які відомості слідчий мав відобразити у протоколі огляду місця події?

Хто окрім слідчого повинен бути присутнім під час такого огляду?

Які їх функції?

Завдання 3

До ЧЧ Кропивницького РУП ГУНП в Кіровоградській області надійшло повідомлення про пошкодження внаслідок артилерійського обстрілу житлового 9-ти поверхового будинку, розташованого за адресою: м. Кропивницький, вул. Мира, 2. На місце події направлена слідчо-оперативна група (далі – СОГ). По прибуттю на місце події СОГ було встановлено, що 9-ти поверхова будівля за вказаною адресою має значні руйнування, зокрема встановлено повне руйнування від влучання артилерійського снаряду під'їзду № 1 та частково – під'їзду № 2. В процесі огляду, на відкритій ділянці місцевості на ґрунтовій поверхні землі виявив предмет зовні округлої форми довжиною 175 см., схожий не артилерійський снаряд. В описовій частині протоколу, серед іншого, слідчий зазначив наступне: «У землі виявлено нерозірваний артилерійський снаряд, який влучив у землю».

Надайте оцінку діям слідчого.

Чи відповідали дії слідчого загальним правилам складання протоколу огляду місця події за фактом артилерійського обстрілу (в частині опису місця події)?

Які відомості слідчий мав відобразити у протоколі огляду місця події?

Завдання 4

У районі проведення воєнних (бойових) дій в умовах правового режиму воєнного стану слідчим прийнято рішення про проведення огляду житлового будинку, належного гр. Б. У зв'язку із об'єктивною неможливістю залучення понятих (загрози їх життю та здоров'ю), слідчий вирішив фіксувати вказану

слідчу (розшукову) дію із використанням камери власного мобільного терміналу. Через деякий час акумулятор на телефоні був розряджений, однак, слідчий вирішив продовжити проведення огляду зазначеного житла. За результатами ОМП були вилучені предмети, що мали значення речових доказів.

Надайте оцінку діям слідчого.

Чи відповідали його дії вимогам КПК щодо проведення огляду житла?

Який наслідок отримання доказів з порушенням вимог КПК?

Які вимоги містить КПК щодо проведення огляду житла?

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
2. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10. 2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.

3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. №№1/2. 2018. С.466-473.

4. Піддубна, М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98-101.

5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381.

7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини

(м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. 203 с. С. 199-202.
URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

Практичне заняття № 2 – 2 години.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Організація і тактика допиту потерпілих і очевидців події нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури.
2. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час опитування/допиту потерпілих в результаті нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури.
3. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час опитування/допиту очевидців події.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання 1

До ЧЧ Криворізького ВП ГУНП в Дніпропетровській області надійшло повідомлення про пошкодження та знищення внаслідок ракетного обстрілу транспортних засобів, які знаходились на стоянці біля житлового масиву по вул. Мира у м. Кривий Ріг. На місце події направлена слідчо-оперативна група (далі – СОГ). По прибуттю на місце події за вказаним фактом, слідчий розпочав огляд місце події. За усним дорученням слідчого, дільничний офіцер поліції, що входив до складу СОГ, розпочав допит гр. Б., транспортний засіб якого було знищено. Під час допиту дільничним офіцером поліції було з'ясовано, що вказаний транспортний засіб зареєстрований за гр. В., однак, фактично автомобіль знаходився у користуванні гр. Б. За результатами допиту дільничний офіцер склав протокол допиту потерпілого та вручив гр. Б. пам'ятку про процесуальні права та

обов'язки потерпілого. Чи розпочиналось кримінальне провадження за вказаним фактом дільничному інспектору відомо не було.

Надайте оцінку діям учасникам СОГ.

Чи відповідали їх дії вимогам КПК України? Обґрунтуйте відповідь.

Хто за вказаним фактом буде мати статус потерпілого?

Які відомості необхідно з'ясувати у гр. Б?

Які дії повинні виконувати на місці події інші учасники СОГ?

Завдання 2

До ЧЧ Криворізького ВП ГУНП в Дніпропетровській області надійшло повідомлення про пошкодження внаслідок ракетного обстрілу житлових будинків по вул. Мира у м. Кривий Ріг. На місце події направлена слідчо-оперативна група (далі – СОГ), до складу якої входили: слідчий, оперуповноважений, дільничний офіцер поліції, інспектор-криміналіст. По прибуттю на місце події, слідчий розпочав допит гр. І. За результатами допиту слідчий склав протокол допиту потерпілого. В описовій частині протоколу слідчий з'ясував у потерпілого час та місце, де знаходився потерпілий в момент ракетного обстрілу, а також що саме було знищено. Інші питання слідчий не з'ясував.

Надайте оцінку діям слідчого.

Чи в повному об'ємі ним з'ясовані обставини кримінального правопорушення?

Які відомості слідчий мав з'ясувати у гр. І?

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

2. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10. 2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.
2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.
3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. №№1/2. 2018. С.466-473.

4. Піддубна, М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т.2. Вип.40. С. 98-101.

5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381.

7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. 203с. С. 199-202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

Практичне заняття № 3 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- види огляду та їх особливості;
- процесуально-правові вимоги проведення огляду;
- особливості проведення огляду трупа, пов'язаної з ексгумацією під час розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;
- тактику проведення огляду місць масових поховань жертв злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

вміти:

- використовувати нормативно правові акти та методичні рекомендації, проведення огляду під час розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;
- фіксувати результати огляду місця події: застосувати засоби криміналістичної техніки, скласти протокол та додатки до нього.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття, види огляду та їх особливості.
2. Правила огляду і зберігання документів під час досудового розслідування, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
3. Порядок залучення спеціалісті для проведення огляду трупа, пов'язаної з ексгумацією під час розслідування, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Біля міста Кривий Ріг, Дніпропетровської області 15 вересня 2022 року після звільнення більшої частини області від російських військ було виявлено місце масових захоронень.

Завдання:

1. Скласти план проведення огляду місця події та огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією. Зазначити хто повинен обов'язково бути присутній, які методи фіксації мають використовуватись, яке процесуальне рішення повинен прийняти слідчий за результатами проведення ексгумації трупа?
2. Скласти протокол огляду місця події.
3. Скласти протокол огляду трупа, пов'язаної з ексгумацією.
4. Скласти постанову про призначення судово-медичної експертизи.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ**1. Які існують види огляду?**

- A. огляд місцевості, трупа, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних
- B. огляд місцевості, трупа, приміщення, речей, документів
- C. огляд трупа, території, приміщення, речей, документів
- D. огляд місцевості, трупа, іншого приміщення, документів та комп'ютерних даних

2. За напрямком здійснення руху під час огляду поділяється на:

- A. вибірковий (суб'єктивний) та суцільний (об'єктивний)
- B. загальний та детальний
- C. статичний та динамічний
- D. на ексцентричний, концентричний, фронтальний, секторний, вузловий

3. Підстави проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією?

- A. ухвала суду
- B. клопотання слідчого
- C. постанова прокурора
- D. постанова слідчого

4. Кого слідчий обов'язково повинен залучати під час огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією?

- A. слідчого суддю
- B. прокурора
- C. судово-медичного експерта
- D. керівника підрозділу

5. Яке процесуальне рішення повинен прийняти слідчий за результатами проведення ексгумації трупа?

- A. перезахоронити
- B. передати близьким родичам
- C. здійснити кремацію
- D. призначити судово-медичну експертизу

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
2. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10. 2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.

3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. №№1/2. 2018. С.466-473

4. Піддубна М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98-101.

5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381.

7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. С. 199-202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

Практичне заняття № 4 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- поняття та види біологічних зразків особи;
- процесуальний порядок і тактику відібрання біологічних зразків від живих осіб, від трупів;
- сутність і основні завдання судової молекулярно-генетичної експертизи;
- процесуальний порядок, організаційні й тактичні засади проведення допиту очевидців та потерпілих від кримінальних правопорушень;
- організаційні й тактичні особливості допиту очевидців страт і масових поховань на деокупованих територіях, членів сімей та родичів загиблих.

вміти:

- відбирати біологічні зразки букального епітелію від живих осіб;
- визначати осіб для відібрання біологічних зразків для проведення молекулярно-генетичної експертизи з метою ідентифікації невпізаного трупа;
- визначати коло осіб, що мають бути допитані під час розслідування страт і масових поховань на деокупованих територіях;
- формувати предмет допиту очевидців страт і масових поховань на деокупованих територіях, членів сім'ї та родичів загиблих;
- проводити допити очевидців страт і масових поховань на деокупованих територіях, членів сімей та родичів загиблих.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття, види біологічних зразків.
2. Процесуальний порядок, тактика відібрання біологічних зразків.
3. Порядок отримання біологічних зразків для молекулярно-генетичної експертизи.

4. Порядок примусового відібрання біологічних зразків для молекулярно-генетичної експертизи.

5. Вимоги до зразків для ДНК-аналізу з метою ідентифікації невпізнаних трупів.

6. Коло осіб, що мають бути допитані під час розслідування страт і масових поховань на деокупованих територіях.

7. Предмет допиту очевидців страт і масових поховань на деокупованих територіях, членів сімей та родичів загиблих.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Здійсніть відібрання біологічного матеріалу (букального епітелію) живої особи. Отримайте від особи згоду на надання біологічних зразків та згоду на обробку персональних даних.

2. Слідчий відібрав зразок буквального епітелію від двох осіб (близьких родичів) з використанням ватних паличок. Після цього він взяв ватні палички голими руками та поклав до одного герметичного пакету.

Оцініть ситуацію.

Чи допустив слідчий помилки під час відібрання біологічного матеріалу?

3. Складіть докладний табличний план допиту очевидця події страти і масового поховання на деокупованій території за запропонованою формою.

№	Обставина, що підлягає з'ясуванню/тактичне завдання	Питання	Тактичні прийоми
1.	Встановлення психологічного контакту.		1. 2. 3.
2.	...	1. 2. 3.	1. 2. 3.

4. До відділу поліції № 3 Краматорського РУП ГУНП в Донецькій області (м. Лиман) звернулася Сергієнко Валентина Іванівна із заявою про те, що 03 серпня 2022 року невідомі особи у військовій формі без упізнавальних знаків під

загрозою зброї вивели її чоловіка, Сергієнка Івана Сергійовича, із їх дома та повели у напрямку озера. Через 5 хвилин вона почула звуки пострілів та після цього жодного разу не бачила свого чоловіка. Під час окупації м. Лиман В. І Сергієнко боялася питати у військових про долю свого чоловіка чи ходити до озера шукати його тіло.

Проаналізуйте ситуацію.

Визначте способи встановлення психологічного контакту з В. І Сергієнко перед початком допиту.

Сформулюйте предмет допиту В. І. Сергієнко.

Які особисті речі І. С. Сергієнка можуть бути використані для проведення молекулярно-генетичної експертизи?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Якісними джерелами біологічного (генетичного) матеріалу людини вважаються (декілька правильних відповідей)?

- A. кров людини
- B. волосина людини без цибулини
- C. зразок букального епітелію
- D. жуйка котру жувала людина

2. Примусове відібрання біологічних зразків від людини здійснюється за рішенням

- A. слідчого
- B. прокурора
- C. слідчого судді, суду
- D. всі відповіді правильні

3. У кого відбираються зразки біологічного (генетичного) матеріалу для проведення молекулярно-генетичної експертизи та ідентифікації безвісти зниклої людини чи останків невстановленого трупа?

- A. дружини зниклого безвісти чоловіка

- В. сина зниклого безвісти чоловіка
- С. матері зниклого безвісти чоловіка
- Д. коханки зниклого безвісти чоловіка

Список джерел

Нормативна література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409>.
3. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
4. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
5. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

Навчальна література

1. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.
2. Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану». Київ : Офіс Ген. Прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

3. Пам'ятка щодо особливостей проведення допитів потерпілих/свідків стосовно дослідження фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 13 с.

4. Галаган В. Г., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України навч. посіб. Київ, 2018. 113 с. URL : <https://library.naiu.kiev.ua/novi-nadhodzhennya/espres-informaciyi/oglyad-trupa-pov%E2%80%99yazaniy-z-eksgumaciyeu-u-kriminalnomu-provadžhenni-ukrayini.pdf>.

5. Алгоритм дій слідчо-оперативних груп Національної поліції на звільнених від окупації територіях з документування воєнних злочинів (на прикладі звільнених територій Київської області). Київ : Гол. слідче управління Нац. поліції України, 2022. 14 с.

6. Ергард Н. М. Судово-медичний огляд трупів загиблих (померлих) осіб в умовах воєнного стану. метод, рек. Київ, 2022. 22 с. URL: <http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/2913/1/%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%9E-%D0%9C%D0%95%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9E%D0%93%D0%9B%D0%AF%D0%94%20%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%86%D0%92.pdf>.

7. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369-374. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2022/88.pdf.

Практичне заняття № 5 – 2 години.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Особливості збору доказової інформації за фактами незаконного утримання осіб і катувань.

2. Процесуальні й тактичні особливості огляду місця незаконного утримання осіб і катувань.

3. Процесуальні й тактичні особливості огляду трупа зі слідами катування.
4. Правила складання протоколу огляду місця події і додатків до нього.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання 1

На звільненій від окупації території у Дніпропетровській області працівниками поліції виявлені приміщення Ізолятору тимчасового тримання № 1 ГУНП в Кіровоградській області, де військами рф під час окупації був облаштуваний штаб, а також місця незаконного утримання осіб і катувань. У зазначених приміщеннях виявлено 3 трупи невідомих осіб чоловічої статі з ознаками насильницької смерті. У кишені джинсових брюк, одягнених на одному з трупів виявлено паспорт громадянина України на ім'я М. Залучити до проведення огляду судово-медичного експерта слідчий не зміг, тому огляд трупів він розпочав без участі спеціалістів.

Чи відповідали дії слідчого вимогам КПК ?

Які дії повинні бути здійснені працівниками поліції для ідентифікації загиблих осіб?

Хто з учасників має бути присутнім при проведенні огляду місця події за вказаним фактом?

Які предмети та документи повинен взяти слідчий з собою (або забезпечити їх наявність) перед проведенням огляду?

Яким чином та в якому порядку повинні бути вилучені виявлені предмети?

Які особливості огляду трупа?

Завдання 2

Під час проведення огляду місця незаконного утримання осіб і катувань, слідчим виявлено труп невідомої особи чоловічої статі з ознаками насильницької смерті. Під час огляду в описовій частині протоколу слідчий зазначив наступе: «У приміщенні № 1 будівлі виявлено труп чоловіка віком приблизно 40 років з

ознаками насильницької смерті. Труп спрямовуються в бюро судово-медичних експертиз».

Чи відповідали дії слідчого вимогам КПК ?

Чи відповідали дії слідчого загальним правилам складання протоколу огляду трупу (в частині опису місця події)?

Які етапи огляду трупу?

Які відомості відображаються в протоколі огляду трупу?

Завдання 3

Під час проведення огляду місця незаконного утримання осіб і катувань, слідчим виявлено труп невідомої особи чоловічої статі з ознаками насильницької смерті. На місця події слідчим також виявлено предмети, які можливо були знаряддям вчиненого кримінального правопорушення. В описовій частині протоколу слідчий таким чином описав ці предмети: «У приміщенні № 1 будівлі виявлено гільзи, в кількості 11 одиниць, ніж зі слідами крові, резинова палка з кров'ю».

Чи відповідали дії слідчого вимогам КПК ?

Чи відповідали дії слідчого загальним правилам складання протоколу огляду трупу (в частині опису місця події)?

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
2. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.

4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10. 2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.

5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.

3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. №№1/2. 2018. С.466-473.

4. Піддубна, М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т.2. Вип.40. С. 98-101.

5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/>

uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf.

6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381.

7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. С. 199-202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

Практичне заняття № 6 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- види допитів та їх особливості;
- процесуально-правові вимоги проведення допиту;
- особливості проведення допиту жертв сексуального насильства;
- тактику проведення допитів потерпілих від незаконного утримання осіб

і катувань та очевидців події.

вміти:

- встановити обставини, що підлягають з'ясуванню у потерпілих та свідків незаконного утримання осіб і катувань;
- фіксувати результати допиту, застосувати технічні засоби, скласти протокол та додатки до нього.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття, види допиту та їх особливості.
2. Особливості проведення допиту потерпілих та свідків незаконного утримання осіб і катувань в умовах воєнного стану.

3. Порядок залучення спеціалісті для проведення допиту потерпілих та свідків незаконного утримання осіб і катувань в умовах воєнного стану.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

В селищі Мирне Криворізького району Дніпропетровської області виявили низку приміщень (в школах та дитячих садках), в яких під час окупації росіяни незаконно утримували людей і жорстоко їх катували.

Завдання

1. Скласти план проведення допиту осіб які стали жертвами насильства.
2. Кого зі спеціалістів необхідно залучити до проведення допиту?
3. Скласти протокол допиту потерпілого.
4. Скласти постанову про призначення судово-медичної експертизи.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. У якому випадку допиту свідка, потерпілого, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді?

А. якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації

В. якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою аудіофіксації

С. якщо хід і результати такого допиту фіксувалися в присутності двох понятих

Д. у будь-якому випадку коли складався протокол допиту

2. Які види допиту передбачені КПК України на досудовому розслідуванні?

А. допит потерпілого, свідка, підозрюваного

В. допит потерпілого, свідка, підозрюваного, одночасний допит декілька раніше допитуваних осіб

С. допит, додатковий допит

Д. всі відповіді вірні

3. Яка максимальна тривалість проведення допиту?

А. не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому - понад вісім годин на день

В. не може продовжуватися без перерви понад три години, а в цілому - понад вісім годин на день

С. не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому - понад шість годин на день

Д. на розсуд слідчого

4. Показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку:

А. щодо будь-якого умисного злочину

В. якщо у такому допиті брав участь захисник

С. щодо особливо тяжкого злочину

Д. якщо у такому допиті брав участь прокурор (процесуальний керівник)

5. За наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні, дізнавач, слідчий, прокурор має право

А. запропонувати захиснику здійснювати функції перекладача

В. залучити в якості перекладача співробітника органу місцевого самоврядування

С. особисто здійснювати переклад пояснень

Д. залучити в якості перекладача іншого співробітника правоохоронного органу

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995154#Text>.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 №1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.10.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.

3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи*: Науково-практичний електронний журнал. № № 1/2. 2018. С. 466-473.

4. Піддубна, М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98-101.

5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С.379-381. URL: https://barristers.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/Didzhytaliz_bezpeka_Mizhn-konf_Golovkin_2020.pdf#page=378.

7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). 2022. С. 199-202.

Тема № 3. Забезпечення проведення судових експертиз під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

Практичне заняття № 1 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- процесуальний порядок й тактичні засади підготовки та призначення судових експертиз у кримінальному провадженні;
- види судових експертиз, що призначаються під час під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;
- сутність і основні завдання судово-медичної експертизи;
- сутність і основні завдання судової молекулярно-генетичної експертизи;
- перелік судово-експертних установ, що здійснюють судові молекулярно-генетичні експертні дослідження;
- об'єкти, що направляються на дослідження для проведення судово-медичних та судових молекулярно-генетичних експертиз;
- орієнтовний перелік питань, що вирішуються судово-медичними та судовими молекулярно-генетичними експертизами.

вміти:

- визначати перелік судових експертиз, які необхідно призначити за результатами огляду місця події, їх завдання та послідовність проведення;
- складати постанову про призначення судово-медичної експертизи;
- складати постанову про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи;
- оцінювати та використовувати у доказуванні висновки судово-медичних та судових молекулярно-генетичних експертиз.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття, процесуальний порядок призначення судових експертиз у кримінальному провадженні.
2. Судово-експертні установи, що здійснюють судові молекулярно-генетичні експертні дослідження.
3. Мета й основні завдання судово-медичної експертизи.
4. Завдання судової молекулярно-генетичної експертизи.
5. Вимоги до зразків для ДНК-аналізу з метою ідентифікації невпізнаних трупів.

6. Зміст постанови слідчого про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Під час огляду місця події у м. Куп'янськ Харківської області у місці масового заховання виявлено трупи чоловіка середнього віку та літньої жінки, що не підлягають візуальному упізнанню. При трупі чоловіка виявлено посвідчення водія на ім'я Іванова Петра Сергійовича; при трупі жінки виявлено частини товарно-транспортних накладних Нової Пошти, на її тілі – залишки уніформи працівників Нової Пошти.

Проаналізуйте ситуацію.

Визначте перелік судових експертиз, які мають бути призначені в даній ситуації.

Сформулюйте орієнтовний перелік питань, що мають бути поставлені перед експертами.

Наведіть алгоритм встановлення осіб, від яких можуть бути відібрані зразки біологічного матеріалу для подальшої ідентифікації загиблих.

2. На місці обстрілу цивільного об'єкта було виявлено відокремлені частини тіл людини: дві ліві руки, одна права рука, тулуб людини без рук та голови, одна ліва гомілка.

Проаналізуйте ситуацію.

Визначте перелік судових експертиз, які мають бути призначені в даній ситуації.

Сформулюйте орієнтовні питання, що мають бути поставлені перед експертами.

3. Під час огляду трупа на місці його виявлення слідчий дав доручення судово-медичному експерту відділити від тіла потерпілого кінцівку. В подальшому кінцівку було направлено для проведення судової молекулярно-генетичної експертизи, а тіло – для проведення судово-медичної експертизи.

Оцініть ситуацію.

Чи допустив слідчий помилки під час огляду трупа та призначення судових експертиз.

Складіть постанову про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи.

Визначте судово-експертну установу, до якої може бути направлена відповідна постанова.

Складіть постанову про призначення судово-медичної експертизи невідомого трупа, виявленого у місці масового заховання.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Встановіть правильну послідовність призначення судових експертиз щодо ножа зі слідами крові, виявленого на місці незаконного утримання людей:

A. трасологічна, експертиза холодної зброї, молекулярно-генетична, дактилоскопічна

B. дактилоскопічна, молекулярно-генетична, трасологічна, експертиза холодної зброї

C. експертиза холодної зброї, трасологічна, молекулярно-генетична, дактилоскопічна

D. молекулярно-генетична, дактилоскопічна, експертиза холодної зброї, трасологічна

2. Яка із наведених експертних установ має право проводити судово-медичні експертизи?

A. обласне бюро судово-медичної експертизи

B. науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

C. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз

D. усі відповіді правильні

3. До завдань молекулярно-генетичної експертизи не відноситься:

- А. встановлення статевої належності біологічного матеріалу
- В. встановлення спорідненості (родинних зв'язків) між особами
- С. встановлення походження (збігу генетичних ознак) або виключення походження сліду від конкретної особи
- Д. встановлення причин смерті людини

Список джерел

Нормативна література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
3. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.10.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
4. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
5. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

Навчальна література

1. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.

2. Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану». Київ : Офіс Ген. Прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

3. Галаган В. Г., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України навч. посіб. Київ, 2018. 113 с. URL : <https://library.naiu.kiev.ua/novi-nadhodzhennya/espres-informaciyi/oglyad-trupa-pov%E2%80%99yazaniy-z-eksgumaciyeyu-u-kriminalnomu-provadhenni-ukrayini.pdf>.

4. Ергард Н. М. Судово-медичний огляд трупів загиблих (померлих) осіб в умовах воєнного стану. метод, рек. Київ, 2022. 22 с. URL : <http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/2913/1/%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%9E-%D0%9C%D0%95%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9E%D0%93%D0%9B%D0%AF%D0%94%20%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%86%D0%92.pdf>.

5. Степанюк Р. Л. Особливості призначення судової молекулярно-генетичної експертизи під час розслідування вбивств. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 3. С. 174-180. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6189>.

6. Гамалюк Б. М., Ходирєва І. Т. Окремі питання правового регулювання судової молекулярно-генетичної експертизи та обліку генетичних ознак людини. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. № 2(98), 2022. С. 190-201. URL: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.98.190-201>.

Практичне заняття № 2 – 2 години.

При вивченні теми здобувачі/здобувачки вищої освіти повинні

знати:

- типові завдання судової вибухотехнічної експертизи, судової експертизи вогнепальної зброї, судової експертизи матеріалів, речовин і виробів, військової

експертизи, судової товарознавчої та автотоварознавчої експертизи, судової пожежно-технічної та судової інженерно-екологічної експертиз у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України.

вміти:

- призначити судову вибухотехнічну експертизу, судову експертизу вогнепальної зброї, судову експертизу матеріалів, речовин і виробів, військову експертизу, судову товарознавчу та автотоварознавчу експертизу, судову пожежно-технічну та судову інженерно-екологічну експертизу у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України;

- за результатами отримання висновку експертиз належним чином кваліфікувати кримінальні правопорушення, пов'язані зі збройною агресією проти України.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття, види судових експертиз.
2. Особливості проведення судових експертиз, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
3. Порядок залучення спеціалісті для проведення судових експертиз, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Командиром мотострілецького батальйону Збройних Сил України Акуленком прийнято рішення про передислокацію особового складу батальйону, техніки, спорядження, зброї та бойових припасів на інший берег річки з метою уникнення оточення та потрапляння в полон та з метою організації оборони по берегу річки, у зв'язку з наступом танкової дивізії військ держави-агресора, які щойно (одну годину тому назад) незаконно перетнули державний кордон України та рухались в напрямку моста через річку (який знаходився в 50 кілометрах від державного кордону України) зі швидкістю 10 кілометрів на одну годину.

Також, вказаним командиром військового підрозділу Акуленком віддано наказ про замінування моста через річку. Після наближення ворожих військ на відстань приблизно 500 метрів до моста через річку, вказаним командиром військового підрозділу Акуленком віддано наказ про підрив моста через річку.

Який вид судової експертизи необхідно призначити в даному випадку?

Які основні завдання цього виду судової експертизи?

Вкажіть питання, які в даному випадку, необхідно зазначити в процесуальному рішенні про призначення судової експертизи?

2. Військами держави-агресора зі стрілецької зброї (з автоматів) був обстріляний вантажний легкоброньований автомобіль марки «Мерседес», який перевозив бойові приписи зі складу бойових припасів на позиції Збройних Сил України у північно-східній частині Дніпропетровської області. Після прибуття цього вантажного легкоброньованого автомобіля «Мерседес» до міста Кривий Ріг виявлено, що двері кабіни вищевказаного автомобіля прошиті автоматною чергою (наявні сліди від чотирьох пострілів). За даним фактом скоєного кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості про особливо тяжкий злочин – порушення законів та звичаїв війни, який передбачений частиною 1 статті 438 Кримінального Кодексу України.

Який вид судової експертизи необхідно призначити в даному випадку?

Які основні завдання цього виду судової експертизи?

Вкажіть питання, які в даному випадку, необхідно зазначити в процесуальному рішенні про призначення судової експертизи?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. У якій експертизі вирішується питання, щодо «установлення механізму техногенного вибуху»?

A. автотоварознавча експертиза

B. експертиза вибухових речовин і продуктів вибуху

C. інженерно-екологічна експертиза

D. судова експертиза вогнепальної зброї

2. У якій експертизі вирішується питання, щодо «якими вибухо-, пожежонебезпечними властивостями характеризуються надані на дослідження матеріали (речовини)?

A. автотоварознавча експертиза

B. експертиза вибухових речовин і продуктів вибуху

C. Пожежно-технічна експертиза

D. судова експертиза вогнепальної зброї

3. Основними завданнями експертизи вибухових пристроїв є?

A. визначення факту вибуху вибухового пристрою на місці події

B. визначення виду вибуху

C. визначення (опис) конструкції пристрою та способу його виготовлення

D. всі відповіді вірні

4. Хто уповноважений проводити судову вибухотехнічну експертизу у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану?

A. експерт-криміналіст

B. судовий експерт

C. судово-вибухознавчий експерт

D. експерт з дослідження зброї

5. Які матеріали необхідно долучити до постанови про призначення військової експертизи?

A. повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення

B. ухвалу слідчого судді про призначення експертизи

C. витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань та вилучені під час огляду місця події предмети

D. усі запропоновані варіанти вірні

Список джерел

Нормативна література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409>.
4. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
6. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

Навчальна література

1. Кримінальний процес України: досудове розслідування: навчальний посібник / О. О. Волобуєва, М. С. Городецька, Т. О. Лоскутов та ін.; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. К: ВД «Дакор», 2015. 172 с.
3. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. *Правові системи: Науково-практичний електронний журнал*. №№1/2. 2018. С.466-473
4. Піддубна, М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98-101.
5. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.
6. Червякова О.В. Воєнні злочини: проблеми регулювання в законодавстві України. *Діджиталізація і безпека: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Харків, 19 листоп. 2020 р. С. 379-381. URL: https://barristers.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/Didzhytaliz_bezpeka_Mizhn-konf_Golovkin._2020.pdf#page=378.
7. Яцина М.О. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року)*. 2022. С. 199-202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

3. ФАБУЛИ ДЛЯ ЗАЛІКУ ВІДПОВІДНО ДО БЛОКУ «ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ»

ФАБУЛА 1

До ЧЧ Криворізького РУП ГУНП в Дніпропетровській області надійшло повідомлення про обстріл об'єктів цивільної інфраструктури, а саме багатоповерхових житлових будинків, розташованих по вул. Мира у м. Кривий Ріг. На місце події направлені слідчо-оперативні групи (далі – СОГ). По прибуттю на місце події за вказаним фактом, слідчі у складі СОГ приступили до проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, зокрема, оглядів пошкоджених від обстрілу житлових будинків. Проведеним оглядом було встановлено, що:

- внаслідок обстрілів, було пошкоджено будинок № 1, біля якого виявлено металеві предмети, зовні схожі на залишки артилерійського снаряду;
- внаслідок обстрілів, було пошкоджено будинок № 2, біля якого виявлено металеві предмети, зовні схожі на залишки авіаційної бомби;
- внаслідок обстрілів, було пошкоджено будинок № 3, біля якого виявлено металеві предмети, зовні схожі на залишки ракети.

Завдання:

Відповідно до вказаної фабули:

- змодельуйте проведення огляду місця події за фактом пошкодження шляхом обстрілу або бомбардування об'єкта цивільної інфраструктури (його частини);
- складіть протоколи огляду місця події, в якому в т.ч. відобразити огляд залишків: артилерійського снаряду; авіаційної бомби; ракет.

Локація: спеціалізована навчальна локація «Місце залишків боєприпасів».

ФАБУЛА 2

До ЧЧ Криворізького РУП ГУНП в Дніпропетровській області надійшло повідомлення про пошкодження та знищення внаслідок ракетного обстрілу транспортних засобів, які знаходились на стоянці біля житлового масиву по вул. Мира у м. Кривий Ріг. На місце події направлені слідчо-оперативні групи (далі – СОГ). По прибуттю на місце події за вказаним фактом, слідчі розпочали огляд місця події. На місці події біля пошкоджених транспортних засобів виявлені металеві предмети, зовні схожі на залишки ракети.

Завдання:

Відповідно до вказаної фабули:

- змодельуйте проведення огляду місця події за фактом пошкодження транспортних засобів;
- складіть протоколи огляду місця події, в якому в т.ч. відобразити огляд пошкоджених від обстрілів транспортних засобів та залишків ракети.
- складіть додатки до протоколу (фототаблиці, план-схеми).

Локація: спеціалізована навчальна локація «Скупчення розстріляних авто».

ФАБУЛА 3

На звільненій від окупації території у Донецькій області працівниками поліції виявлені приміщення Ліманського міського суду Донецької області, де військами РФ під час окупації був облаштуваний штаб, а також місця незаконного утримання осіб і катувань. У зазначених приміщеннях виявлено 3 трупи невідомих осіб чоловічої статі з ознаками насильницької смерті. У кишені

джинсових брюк, одягнених на одному з трупів виявлено паспорт громадянина України на ім'я М.

Завдання:

Відповідно до вказаної фабули:

- змодельуйте проведення огляду імітованого місця незаконного утримання осіб і катувань;
- складіть протокол імітованого огляду місця незаконного утримання осіб і катувань та додатки до протоколу (фототаблиці, план-схеми).

Локація: спеціалізовані навчальні локації «Штаб військовослужбовців росії», «Катівня».

ФАБУЛА 4

До ЧЧ Криворізького РУП ГУНП в Дніпропетровській області надійшло повідомлення про пошкодження внаслідок ракетного обстрілу житлових будинків по вул. Мира у м. Кривий Ріг. На місце події направлена слідчо-оперативна група (далі – СОГ). По прибуттю на місце події встановлено, що в результаті ракетного обстрілу:

- квартири 1-го та 2-го поверхів будинку № 5 по вищевказаній вулиці зазнали значних ушкоджень;
- власники житлового будинку, а саме громадяни Б, І, В, М. зазнали тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості;
- власник квартири № 3 гр. У від отриманих тілесних ушкоджень - загинув на місці.

Учасники слідчо-оперативної групи розпочали допит постраждалих та очевидців події.

Завдання:

Відповідно до вказаної фабули:

- змодельуйте проведення допиту потерпілих/очевидців події;
- складіть перелік питань, які необхідно з'ясувати у потерпілих або очевидців події;
- складіть протокол допиту потерпілого/свідків.

Локація: спеціалізована навчальна локація «Місце артобстрілу (пошкодження будівель)».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативна література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
4. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49>.
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
7. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
8. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22 травня 2022 року № 2265-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>.

9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

10. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409>.

12. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

13. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. наказом МВС України від 07 липня 2017 року № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

14. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. наказом ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_0114900-12.

15. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 27.04.2020 № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

16. Положення про Координаційний штаб з питань деокупованих територій: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2022 р. № 1021.

Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2022-n#Text>.

17. План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>.

18. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>.

19. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>.

20. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють: Закон України від 4 лютого 2004 року N 1433-IV. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-15#Text>.

21. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють: прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року. *Відомості Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789?find=1&text=агент#w1_1.

22. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

23. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (редакція від 08.02.2006). *Відомості Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

24. Питання виконання Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року: розпорядження КМУ від 31 травня 2022 р. № 434-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-2022-%D1%80#Text>.

25. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, Женева, 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

26. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України МВС України: затв. наказом МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

27. Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

28. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України: затв. наказом МВС України, МОЗ України, ОГП України від 09.03.2022 № 177/450/46. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#Text>.

29. Порядок дій органів (підрозділів) Національної поліції в разі виявлення осіб, транспортних засобів і документів, відомості щодо яких містяться в банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу: затв. наказом МВС України від жовтня 2018 року № 808. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-18#Text>.

Навчальна література

1. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.

2. Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану». Київ : Офіс Ген. Прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

3. Пам'ятка щодо особливостей проведення допитів потерпілих/свідків стосовно дослідження фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 13 с.

4. Галаган В. Г., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України навч. посіб. Київ, 2018. 113 с. URL : <https://library.naiu.kiev.ua/novi-nadhodzhennya/espres-informaciyi/oglyad-trupa-pov%E2%80%99yazaniy-z-eksgumaciyeu-u-kriminalnomu-provadhenni-ukrayini.pdf>.

5. Алгоритм дій слідчо-оперативних груп Національної поліції на звільнених від окупації територіях з документування воєнних злочинів (на прикладі звільнених територій Київської області). Київ : Гол. слідче управління Нац. поліції України, 2022. 14 с.

6. Посібник зі збору доказів для міжнародного кримінального суду та документування міжнародних злочинів / Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. Київ, 2019. 43 с. URL : <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

7. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. poradnik z kримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В.В. Малюка. Київ : Алерта, 2023. 312 с.

8. Дії працівників органів Національної поліції при виникненні надзвичайних ситуацій / [Давигора Ю.І., Молотай В. А., Коломієць О. В., Демченко Ю. В., Кудлай А. О.]. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2020. – с. 156.

9. Настанови щодо стандартів збирання доказів у кримінальних провадженнях за фактами вчинення воєнних злочинів та їх подальшого використання у міжнародних судових та квазісудових органах, міжнародному кримінальному суді. Офіс Генерального прокурора. К. 2022. 32 с.

Наукова література

1. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 369-374. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2022/88.pdf.

2. Коваленко А. В. Деякі правові й організаційні проблеми збирання, дослідження та використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії російської федерації* : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). С. 114-117. <https://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/SAIT/PDO-2022.pdf#page=114>.

3. Степаненко А. С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у судовій практиці Міжнародного кримінального суду та судів ad hoc. *Європейський вибір України, розвиток науки та Національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 404-407. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/19851>.

ДОДАТОК

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ПОГОДЖЕНО

Заступник Голови Національної
поліції України – начальник
Головного слідчого управління
генерал поліції першого рангу

Михайло ГУЦЬПІДЗЕ
Ідентифікаційний код
40108578

17.02.2023

ЗАТВЕРДЖУЮ

Секретар Міністерства
внутрішніх справ України

Інна ЯЦУК

Інна ЯЦУК

ТИПОВА ПРОГРАМА

навчального курсу «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України»

2023 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України» призначений для вивчення здобувачами вищої освіти досвіду роботи підрозділів Національної поліції України щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, а також посилення практичної складової у підготовці поліцейських.

Предметом вивчення навчального курсу є передбачений законодавством України порядок, організаційні й тактичні особливості дій слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальний курс «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України» вивчається після засвоєння навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кримінальний процес», «Складання процесуальних документів на стадії досудового розслідування», «Досудове розслідування», «Докази і доказування у кримінальному провадженні», «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Оперативно-розшукова діяльність», «Домедична підготовка», «Особиста безпека поліцейського».

Програма навчального курсу складається з таких тем:

- 1) правові й організаційні засади забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;
- 2) процесуальні й тактичні особливості проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;
- 3) забезпечення проведення судових експертиз під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

1. Мета і завдання навчального курсу

1.1. *Метою* викладання навчального курсу «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з досвідом роботи слідчо-оперативних груп Національної поліції України щодо документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України, формування відповідних практичних навичок роботи у складі слідчо-оперативних груп, оволодіння основними криміналістичними засобами, прийомами і методами збирання та дослідження доказів під час розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

1.2. *Завданнями* вивчення навчального курсу «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України» є засвоєння здобувачами вищої освіти алгоритму дій слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією проти України, на підготовчому (організаційному), робочому та заключному етапах, а також щодо забезпечення експертних досліджень за результатами проведення огляду місця події.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

– правові й організаційні засади діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– процесуальні вимоги щодо допустимості доказів у Міжнародному кримінальному суді;

– процесуальні й тактичні особливості проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– об'єкти і завдання судових експертиз, які проводяться під час

розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

уміти:

– аналізувати й оцінювати вихідну інформацію про злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України;

– організувати і забезпечувати комунікації з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України під час документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– збирати фактичні дані, перевіряти й оцінювати їх достатність для прийняття правомірних процесуальних рішень;

– організувати виконання прийнятих рішень;

– використовувати науково-технічні засоби і методи для виявлення, фіксації і вилучення слідів злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– описувати виявлені на підконтрольних територіях сліди злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, у протоколі огляду;

– оглядати і документувати (фіксувати) пошкодження об'єктів цивільної інфраструктури, а також іншого (рухомого та нерухомого пошкодженого/знищеного) майна;

– проводити огляди трупів загиблих осіб, місць масових поховань, місць незаконного утримання осіб і катувань, інших об'єктів;

– проводити опитування потерпілих та очевидців події під час документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– отримувати біологічні зразки для молекулярно-генетичної експертизи;

– призначати за результатами проведення огляду місця події судові експертизи.

1.4. Форма підсумкового контролю – залік.

На вивчення навчального курсу відводиться 30 годин 1 кредит ECTS.

розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

уміти:

– аналізувати й оцінювати вихідну інформацію про злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України;

– організувати і забезпечувати комунікації з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України під час документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– збирати фактичні дані, перевіряти й оцінювати їх достатність для прийняття правомірних процесуальних рішень;

– організувати виконання прийнятих рішень;

– використовувати науково-технічні засоби і методи для виявлення, фіксації і вилучення слідів злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– описувати виявлені на підконтрольних територіях сліди злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, у протоколі огляду;

– оглядати і документувати (фіксувати) пошкодження об'єктів цивільної інфраструктури, а також іншого (рухомого та нерухомого пошкодженого/знищеного) майна;

– проводити огляди трупів загиблих осіб, місць масових поховань, місць незаконного утримання осіб і катувань, інших об'єктів;

– проводити опитування потерпілих та очевидців події під час документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України;

– отримувати біологічні зразки для молекулярно-генетичної експертизи;

– призначати за результатами проведення огляду місця події судові експертизи.

1.4. Форма підсумкового контролю – залік.

На вивчення навчального курсу відводиться 30 годин 1 кредит ECTS.

2. Програмні компетентності

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчального курсу	
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК2 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК3 Знання та розуміння предметної сфери та розуміння професійної діяльності
	ЗК6 Здатність застосовувати інформаційні та комунікаційні технології
	ЗК9 Здатність працювати в команді
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК4 Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини
	СК5 Здатність застосовувати норми й інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права
	СК7 Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як конституційне, адміністративне й адміністративне процесуальне, цивільне та цивільне процесуальне, кримінальне і кримінальне процесуальне
	СК8 Здатність застосовувати правові принципи та доктрини
	СК9 Здатність застосовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології, необхідні під час здійснення юридичної діяльності
	СК11 Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти
	СК13 Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ

	СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення
--	------	---

3. Короткий опис змісту навчального курсу

3.1. Розподіл часу навчального курсу за темами

(орієнтовний тематичний план) Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчального курсу						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Тема № 1. Правові та організаційні засади забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України	8	2	0	4		2	Залік
Тема № 2. Процесуальні й тактичні особливості проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України	16	0	0	12		4	
Тема № 3. Забезпечення проведення судових експертиз під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України	6	0	0	4		2	
Всього за семестр	30	2	0	20	0	8	

Тема № 1. Правові та організаційні засади забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України

Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

Особливості взаємодії з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України. Забезпечення безпеки поліцейських.

Види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. Склад слідчо-оперативної групи та розподіл функцій її учасників залежно від основних завдань (огляд і документування пошкоджень цивільної інфраструктури, огляд трупів загиблих осіб, місць масових поховань, місць незаконного утримання осіб та катувань, інших об'єктів).

Специфіка фіксування злочинів, передбачених Римським статутом Міжнародного кримінального суду: злочини, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду; вимоги щодо допустимості доказів у Міжнародному кримінальному суді; загальний алгоритм збирання доказів та їх передачі до Міжнародного кримінального суду; специфіка огляду місця події, збору речових доказів і одержання показань свідків для їх передачі до Міжнародного кримінального суду.

Тема № 2. Процесуальні й тактичні особливості проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій щодо документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України

Особливості організації та проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури: організація проведення огляду місця події; початкові дії учасників після прибуття на місце події; особливості огляду вирви, залишків авіаційних бомб, артилерійських снарядів, ракет, мін, ручних гранат, вогнепальної зброї та слідів її застосування; огляд пошкодженого транспортного засобу; складання протоколу огляду і додатків до нього; обставини, що з'ясовуються у потерпілих і очевидців події.

Особливості збору доказової інформації в місцях масового поховання на деокупованих територіях: організація і тактика проведення огляду місць масових поховань жертв злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України; специфіка огляду трупа, пов'язана з ексгумацією; складання протоколу огляду трупа; обставини, що підлягають з'ясуванню у свідків (очевидців події) та потерпілих; порядок і техніка отримання біологічних зразків для молекулярно-генетичної експертизи.

Особливості збору доказової інформації за фактами незаконного утримання осіб і катувань: огляд місця незаконного утримання осіб і катувань; огляд трупа зі слідами катування; обставини, що підлягають з'ясуванню у свідків; тактичні особливості опитування потерпілих; специфіка допиту жертв сексуального насильства.

Тема № 3. Забезпечення проведення судових експертиз під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України

Види судових експертиз, які призначаються за результатами огляду місця події. Мета й основні завдання судово-медичної експертизи. Завдання молекулярно-генетичної експертизи. Вимоги до зразків для ДНК-аналізу з метою ідентифікації невідомих трупів. Зміст постанови слідчого про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи. Судово-експертні установи України, в яких функціонують лабораторії молекулярно-генетичних досліджень. Типові завдання судової вибухотехнічної експертизи, судової експертизи вогнепальної зброї, судової експертизи матеріалів, речовин і виробів, військової експертизи, судової товарознавчої та автотоварознавчої експертизи, судової пожежно-технічної та судової інженерно-екологічної експертиз у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в мережі Інтернет

Основна

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

4. Алгоритм дій слідчо-оперативних груп Національної поліції на звільнених від окупації територіях з документування воєнних злочинів (на прикладі звільнених територій Київської області). Київ : Гол. слідче управління Нац. поліції України, 2022. 14 с.

5. Галаган В. Г., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України : навч. посіб. Київ, 2018. 113 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13433/Galagan_Oglyad_trupa%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

6. Ергард Н. М. Судово-медичний огляд трупів загиблих (померлих) осіб в умовах воєнного стану : метод. рек. Київ, 2022. 22 с. URL: <http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/2913/1/судово-медичний%20огляд%20трупів.pdf>.

7. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с. URL: <https://truth-hounds.org/wp-content/uploads/2019/12/Воєнні-злочини-Truth-Hounds.pdf>.

8. Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану». Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

9. Пам'ятка щодо особливостей організації і проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 9 с. URL: https://docs.google.com/document/d/1TyileSKvDjvKYtsRb6VgGRRVI2DAIn_M/edit.

10. Пам'ятка щодо особливостей проведення допитів потерпілих/свідків стосовно дослідження фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Київ : Офіс Ген. прокурора України ; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 13 с. URL: <https://surl.li/btvno>.

11. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ : Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, 2019. 43 с. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/посібник-для-МКС.pdf>.

12. Рекомендації щодо проведення огляду місця події. Київ : Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 7 с.

Допоміжна

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

3. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства

внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : Наказ МВС України від 03.11.2015 № 1339 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ М-ва юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

5. Алгоритм реагування працівників Національної поліції на події, пов'язані із обстрілами населених пунктів, унаслідок яких сталися масштабні руйнування цивільної інфраструктури, насамперед критичної, та/або значні людські втрати. Київ : Нац. поліція України, 2022. 11 с.

6. Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.

7. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369–374. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88>.

8. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін. ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/19880>.

9. Криміналістика : підручник : у 2 т. / А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. Т. 1. 384 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6440>.

10. Криміналістичне дослідження ДНК: технології та можливості : навч. посіб. / Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін, В. В. Кікінчук та ін. ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. НДЕКЦ МВС України. 2-ге вид., перероб. та

допов. Харків, 2022. 120 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/14007>.

11. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. Т. Г. Фоміної. Харків : ХНУВС, 2021. 300 с.

12. Молдован В.В., Молдован А. В. Слідчі (розшукові) дії : навч.-практ. посіб. Київ : Правова єдність ; Алерта, 2019. 308 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України : офіц. вебпортал. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Експертна служба МВС України : офіц. сайт. <https://dndekс.mvs.gov.ua>.
3. Міністерство внутрішніх справ України : офіц. сайт. URL: <http://mvs.gov.ua>.
4. Міністерство юстиції України : офіц. сайт. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.
5. Національна поліція України : офіц. сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua>.
6. Офіс Генерального прокурора України : офіц. сайт. URL: <http://www.gp.gov.ua>.
7. Президент України : офіц. інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua>.
8. Урядовий портал : офіц. вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.

5. Засоби оцінювання здобувачів вищої освіти

Контрольні питання та практичні завдання, що виносяться на залік

Теоретичні питання

1. Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
2. Види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
3. Особливості взаємодії слідчо-оперативних груп з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України. Забезпечення безпеки поліцейських.
4. Склад слідчо-оперативної групи та розподіл функцій її учасників залежно від її основних завдань (огляд і документування пошкоджень цивільної інфраструктури, огляд трупів загиблих осіб, місць масових поховань, місць незаконного утримання осіб та катувань, інших об'єктів).
5. Допустимість і недопустимість доказів у Міжнародному кримінальному суді.
6. Загальний алгоритм збирання та передачі доказів до Міжнародного кримінального суду.
7. Специфіка огляду місця події, збору речових доказів і одержання показань свідків для їх передачі до Міжнародного кримінального суду.
8. Організаційні й тактичні особливості проведення огляду місця події за фактом пошкодження шляхом обстрілу та/або бомбардування об'єктів цивільної інфраструктури.
9. Особливості огляду вирв, залишків авіаційних бомб, артилерійських снарядів, ракет, мін, ручних гранат.
10. Обставини, що підлягають з'ясуванню в потерпілих і очевидців події обстрілу.

5. Засоби оцінювання здобувачів вищої освіти

Контрольні питання та практичні завдання, що виносяться на залік

Теоретичні питання

1. Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
2. Види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
3. Особливості взаємодії слідчо-оперативних груп з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України. Забезпечення безпеки поліцейських.
4. Склад слідчо-оперативної групи та розподіл функцій її учасників залежно від її основних завдань (огляд і документування пошкоджень цивільної інфраструктури, огляд трупів загиблих осіб, місць масових поховань, місць незаконного утримання осіб та катувань, інших об'єктів).
5. Допустимість і недопустимість доказів у Міжнародному кримінальному суді.
6. Загальний алгоритм збирання та передачі доказів до Міжнародного кримінального суду.
7. Специфіка огляду місця події, збору речових доказів і одержання показань свідків для їх передачі до Міжнародного кримінального суду.
8. Організаційні й тактичні особливості проведення огляду місця події за фактом пошкодження шляхом обстрілу та/або бомбардування об'єктів цивільної інфраструктури.
9. Особливості огляду вирв, залишків авіаційних бомб, артилерійських снарядів, ракет, мін, ручних гранат.
10. Обставини, що підлягають з'ясуванню в потерпілих і очевидців події обстрілу.

5. Засоби оцінювання здобувачів вищої освіти

Контрольні питання та практичні завдання, що виносяться на залік

Теоретичні питання

1. Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
2. Види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і збору доказів учинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.
3. Особливості взаємодії слідчо-оперативних груп з іншими підрозділами Національної поліції, Експертної служби МВС, ДСНС, представниками Збройних Сил України, Національної гвардії України. Забезпечення безпеки поліцейських.
4. Склад слідчо-оперативної групи та розподіл функцій її учасників залежно від її основних завдань (огляд і документування пошкоджень цивільної інфраструктури, огляд трупів загиблих осіб, місць масових поховань, місць незаконного утримання осіб та катувань, інших об'єктів).
5. Допустимість і недопустимість доказів у Міжнародному кримінальному суді.
6. Загальний алгоритм збирання та передачі доказів до Міжнародного кримінального суду.
7. Специфіка огляду місця події, збору речових доказів і одержання показань свідків для їх передачі до Міжнародного кримінального суду.
8. Організаційні й тактичні особливості проведення огляду місця події за фактом пошкодження шляхом обстрілу та/або бомбардування об'єктів цивільної інфраструктури.
9. Особливості огляду вирв, залишків авіаційних бомб, артилерійських снарядів, ракет, мін, ручних гранат.
10. Обставини, що підлягають з'ясуванню в потерпілих і очевидців події обстрілу.

11. Обставини, що підлягають з'ясуванню у свідків щодо фактів масового поховання.

12. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією. Огляд трупа зі слідами катування.

13. Огляд місця незаконного утримання осіб та катувань.

14. Особливості огляду вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, слідів їх застосування.

15. Організація і тактика проведення огляду місць масових поховань жертв злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

16. Тактичні особливості опитування потерпілих від катування. Специфіка допиту жертв сексуального насильства.

17. Особливості огляду пошкоджених транспортних засобів.

18. Порядок отримання біологічних зразків для молекулярно-генетичної експертизи.

19. Види судових експертиз, які призначаються за результатами огляду місця події злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

20. Мета й основні завдання судово-медичної експертизи.

21. Завдання судової молекулярно-генетичної експертизи.

22. Вимоги до зразків для ДНК-аналізу з метою ідентифікації невпізнаних трупів.

23. Зміст постанови слідчого про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи.

24. Завдання судової вибухотехнічної експертизи.

25. Завдання судової експертизи вогнепальної зброї.

26. Завдання судової експертизи матеріалів, речовин і виробів.

27. Завдання військової експертизи.

28. Завдання судової товарознавчої та автотоварознавчої експертизи.

29. Завдання судової пожежно-технічної експертизи.

30. Завдання судової інженерно-екологічної експертизи.

Практичні завдання¹

1. Виконуючи роль керівника силами та засобами поліції на звільнених від окупації територіях, після прибуття до оперативного штабу поліції та одержання вихідної інформації визначити необхідну кількість слідчо-оперативних груп, склад кожної групи та необхідність додаткового залучення інших фахівців.

2. Провести інструктаж учасників слідчо-оперативної групи, створеної для проведення огляду та документування (фіксації) обставин злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

3. Продемонструвати навички проведення огляду місця події за фактом пошкодження шляхом обстрілу або бомбардування об'єкта цивільної інфраструктури (його частини) та скласти фрагмент протоколу огляду.

4. Продемонструвати навички проведення огляду трупа та скласти фрагмент протоколу огляду.

5. Продемонструвати навички проведення огляду вогнепальної зброї або боєприпасів до неї та скласти фрагмент протоколу огляду.

6. Продемонструвати навички проведення огляду артилерійського снаряду, міни або гранати (їх частин) та скласти фрагмент протоколу огляду.

7. Продемонструвати навички проведення огляду залишків авіаційної бомби та скласти фрагмент протоколу огляду.

8. Продемонструвати навички проведення огляду залишків ракети та скласти фрагмент протоколу огляду.

9. Продемонструвати навички проведення огляду пошкодженого транспортного засобу (його частин) та скласти фрагмент протоколу огляду.

10. Продемонструвати навички проведення огляду приміщення катівні та скласти фрагмент протоколу огляду.

11. Скласти перелік питань, які необхідно з'ясувати в потерпілого або очевидця злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України.

12. Визначити коло осіб, у яких необхідно отримати біологічні зразки для

---

¹ Практичні завдання виконуються за наданими науково-педагогічним працівником фабулами.

молекулярно-генетичної експертизи з метою ідентифікації невідомого трупа.

13. Продемонструвати процедуру отримання зразків букального епітелію у живої особи для молекулярно-генетичної експертизи.

14. Визначити перелік судових експертиз, які необхідно призначити за результатами огляду місця події, їх завдання та послідовність проведення.

15. Скласти постанову про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи.

16. Скласти постанову про призначення судової вибухотехнічної експертизи.

17. Скласти постанову про призначення судової експертизи вогнепальної зброї.

18. Скласти постанову про призначення судової експертизи матеріалів, речовин і виробів.

19. Скласти постанову про призначення військової експертизи.

20. Скласти постанову про призначення судової товарознавчої або автотоварознавчої експертизи.

21. Скласти постанову про призначення судової пожежно-технічної експертизи.

22. Скласти постанову про призначення судової інженерно-екологічної експертизи.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Волобуєва Олена**, проректор Донецького державного університету внутрішніх справ, полковник поліції, кандидат юридичних наук, професор.
2. **Коваленко Артем**, професор кафедри поліцейської діяльності Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
3. **Ковальова Ольга**, декан факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.
4. **Крушеницький Андрій**, т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, капітан поліції.
5. **Литвиненко Ольга**, старша викладачка кафедри організації досудового розслідування факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, майор поліції, доктор філософії.
6. **Пекарський Сергій**, заступник декана факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

**ДІЇ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ДОКУМЕНТУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗБРОЙНОЮ
АГРЕСІЄЮ ПРОТИ УКРАЇНИ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Друкуються в авторській редакції